

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут Навчально-науковий інститут економіки і управління

Кафедра Міжнародної економіки

«До захисту в ЕК»

Д.е.н. проф., директор інституту

_____ Олег ШЕРЕМЕТ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ грудня _____ 2025 р.

«До захисту допущено»

Д.е.н. проф., завідувач кафедри

_____ Світлана ГУТКЕВИЧ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«__» _____ грудня _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Міжнародна економіка

на тему: Стратегія розвитку співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями

Виконав (ла) здобувач (-ка) 2 курсу групи МЕ-2-4м

_____ Мруць Марія Іванівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) (підпис)

Керівник _____ Гуткевич Світлана Олександрівна. _____
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) (підпис)

Рецензент _____ Арич Михайло Іванович _____
(прізвище та ініціали) (підпис)

Я як здобувач (-ка) Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав (-ла) і не одержував (-ла) незарядженої допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач (-ка) _____
(підпис)

Київ – 2025 р

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут Навчально-науковий інститут Економіки і управління
Кафедра Міжнародної економіки
Освітній ступінь Магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
(шифр і назва)
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки
д.е.н. проф. Світлана Гуткевич
«01» вересня 2025 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Мруць Марії Іванівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Розвиток співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями

керівник роботи: Гуткевич Світлана Олександрівна., проф., доктор економ. наук
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «01» вересня 2025 року № 643-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 01.12.2025 року,

3. Вихідні дані до роботи нормативно-правові акти, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті, офіційні сайти державних та недержавних організацій.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Основи співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями

Розділ 2. Аналіз ефективності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями

Розділ 3. Основні напрями підвищення ефективності розвитку співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями

5. Перелік графічного матеріалу

Структура система міжнародних фінансових організацій, динаміка надходжень коштів від міжнародних організацій та інших країн світу, порівняння структури витрат державного бюджету, модель покращення ефективності регулювання інвестиційною діяльністю

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Гуткевич С.О. проф., доктор економічних наук		
2	Гуткевич С.О. проф., доктор економічних наук		
3	Гуткевич С.О. проф., доктор економічних наук		

7. Дата видачі завдання 01 вересня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розроблення та затвердження плану роботи керівником	01.10.2025 р.	виконано
2	Написання розділу 1	17.10.2025 р.	виконано
3	Робота над розділом 2	12.11.2025 р.	виконано
4	Підготовка розділу 3	20.11.2025 р.	виконано
5	Остаточне оформлення роботи. Формування висновків і пропозицій, проекту доповіді, презентації. Погодження з керівником кваліфікаційної роботи	до 02.12.2025 р.	виконано
6	Попередній захист кваліфікаційної роботи	01-02.11.2025 р.	виконано
7	Проходження перевірки на антиплагіат	до 05.12.2025 р.	виконано
8	Подання завершеної роботи на розгляд завідувачу кафедри	до 05.12.2025 р.	виконано
9	Отримання зовнішньої рецензії, оформлення необхідних документів для захисту	до 10.12.2025 р.	виконано
10	Захист кваліфікаційної роботи	16-18.12.2025р.	виконано

Здобувач

(підпис)

Мруць М.І.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Гуткевич С.О.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ
до кваліфікаційної роботи магістра на тему:
«Стратегія розвитку співробітництва України з міжнародними
фінансовими організаціями»

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел та додатків. Робота містить 11 таблиць; 11 рисунків; 7 формул, кількість використаних джерел - 80.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, фінансування, Міжнародний валютний фонд, Світовий Банк, Європейський банк реконструкцій та розвитку, банківська система, інвестиції.

Мета і завдання роботи. Метою кваліфікаційної роботи розроблення моделі розвитку співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- визначено структуру, функції та основні завдання співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями;
- проаналізовано методику оцінки діяльності банківської системи;
- визначено правові основи регулювання фінансової системи України;
- дано оцінку співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями;
- проаналізовано динаміку надходження фінансових ресурсів в економіку України;
- проведено оцінку банківської системи України;
- визначено міжнародний досвід як напрям ефективного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями;
- визначено основні напрями підвищення ефективності банківської системи України;
- розроблено Модель підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

Предметом роботи є процес дослідження співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

Об'єкт дослідження - фінансова система України.

Методи дослідження: монографічний; статистичний: графічний, табличний, метод рядів динаміки; метод порівняльного аналізу; абстрактно-логічний.

Наукові результати. Основні наукові положення та результати дослідження викладено в наукових публікаціях, зокрема у статті «Основи співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями», участь у XVI міжнародній конференції «Creativity and Culture» (Вільнюський університет, Литва), а також представлено на науково-практичних конференціях і семінарах.

ABSTRACT

to the master's qualification thesis on the topic: “Development of Ukraine's Cooperation with International Financial Organizations”

The qualification thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices. The work contains 11 tables; 11 figures; 7 formulas; the number of sources used is 80.

Keywords: international financial organizations, financing, International Monetary Fund, World Bank, European Bank for Reconstruction and Development, banking system, investments.

Purpose and objectives of the work.

The purpose of the qualification thesis is the development of a model for enhancing Ukraine's cooperation with international financial organizations.

The main objectives of the qualification thesis:

- to identify the structure, functions, and main tasks of Ukraine's cooperation with international financial organizations;
- to analyze the methodology for assessing the performance of the banking system;
- to determine the legal foundations of regulation of Ukraine's financial system;
- to evaluate Ukraine's cooperation with international financial organizations;
- to analyze the dynamics of inflows of financial resources into Ukraine's economy;
- to conduct an assessment of the banking system of Ukraine;
- to identify international experience as a direction for effective cooperation with international financial organizations;
- to determine the main directions for improving the efficiency of Ukraine's banking system;
- to develop a Model for enhancing the efficiency of financial resource utilization.

The subject of the work is the process of studying Ukraine's cooperation with international financial organizations.

The object of the work is the financial system of Ukraine.

Methods of analysis: monographic; statistical; graphical; tabular; time series method; comparative analysis method; abstract-logical.

Scientific results. The main scientific provisions and research results are presented in scientific publications, including the article “Foundations of Ukraine's Cooperation with International Financial Organizations”, participation in the XVI International Conference "Creativity and Culture" (Vilnius University, Lithuania), and also presented at scientific and practical conferences and seminars.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	10
1.1 Структура, функції та основні завдання співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями.....	10
1.2 Методика оцінки діяльності банківської системи	22
1.3 Правові основи регулювання фінансової системи України	33
Висновок до 1 розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	39
2.1 Оцінка співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями.....	39
2.2 Аналіз динаміки надходження фінансових ресурсів в економіку України ..	50
2.3 Оцінка банківської системи України	59
Висновок до 2 розділу.....	67
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	70
3.1 Міжнародний досвід як напрям ефективного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями.....	70
3.2 Основні напрями підвищення ефективності банківської системи України..	78
3.3 Модель підвищення ефективності регулювання інвестиційної діяльності...	87
Висновок 3 до розділу	94
ВИСНОВКИ	97
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	102
ДОДАТКИ	110

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи зумовлена кількома важливими чинниками. По-перше, діяльність таких організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), має безпосередній вплив на економічний розвиток багатьох країн, зокрема України. По-друге, в умовах економічних криз, зокрема пандемічної та поствоєнної трансформації, підтримка з боку МФО стає ключовим фактором для збереження фінансової стабільності, покращення інвестиційного клімату, реалізації соціально-економічних реформ. По-третє, досвід взаємодії України з міжнародними фінансовими організаціями показує як позитивні наслідки, пов'язані з доступом до ресурсів і знань, так і проблеми, зокрема щодо умов фінансування, ефективності використання коштів, прозорості реалізації проєктів.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокими трансформаційними процесами, що охоплюють практично всі сфери суспільного життя. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема функціонування міжнародних фінансових організацій (МФО), які відіграють ключову роль у стабілізації фінансових ринків, наданні кредитної підтримки країнам, що розвиваються, а також у формуванні глобальної фінансової архітектури. В умовах зростаючої інтеграції національних економік у світовий простір та посилення взаємозалежності між країнами, міжнародні фінансові інститути стають не лише джерелом фінансових ресурсів, а й каталізатором структурних реформ, модернізації економічної системи, посилення макроекономічної стабільності.

Об'єкт дослідження: фінансова система України.

Предмет дослідження: процесу співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

Мета дослідження: розроблення моделі ефективного розвитку співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені і вирішені наступні завдання:

- визначено структуру, функції та основні завдання співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями;
- дано методичку оцінки діяльності банківської системи;
- визначено правові основи регулювання фінансової системи України;
- дано аналіз співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями;
- проаналізовано динаміку надходження фінансових ресурсів в економіку України;
- проведено оцінку банківської системи України;
- визначено міжнародний досвід як напрям ефективного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями;
- визначено основні напрями підвищення ефективності банківської системи України;
- розроблено модель ефективного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності.

Методи наукового аналізу: монографічний, статистичний: графічний, табличний, метод рядів динаміки (підрозділ 2.1, 2.2 та 2.3); метод порівняльного аналізу (підрозділ 2.2), абстрактно-логічний (підрозділ 3.3), системний підхід, дедукції.

Інформаційна база: нормативно-правові акти, підручники, навчальні посібники, монографії, статті, методичні розробки.

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, 11 рисунків, 11 таблиць та 7 формул та висновків.

У вступі дипломної роботи визначено актуальність, об'єкт, предмет, мету і завдання, які були виконані під час написання роботи.

У першому розділі «Основи співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями» розкрито структуру, сутність та основні

завдання співробітництва; методику оцінки банківської системи та правові основи регулювання фінансової системи України.

У другому розділі «Аналіз ефективності співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями» надано оцінку співпраці, проаналізовано динаміку надходжень фінансових ресурсів в період з 2020 року по 2025 роки та представлено оцінку банківської системи України.

У третьому розділі «Основні напрями підвищення ефективності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями» на прикладі міжнародного досвіду представлено позитивні практики та запропоновано деякі напрями покращення ефективності співробітництва з Міжнародними фінансовими організаціями. Також було визначено основні напрями підвищення ефективності банківської системи та представлена модель підвищення ефективності.

У висновках визначено основний зміст роботи та надано висновки по результатах дослідження.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

1.1 Структура, функції та основні завдання співробітництва України з Міжнародними фінансовими організаціями

Діяльність міжнародних організацій є важливою, оскільки вона забезпечує узгодженість дій між всіма країнами світу вирішенні глобальних політичних, економічних, соціальних та екологічних проблеми. У сучасному світі жодна держава не може ефективно розвиватися ізольовано від інших. Саме тому міжнародні організації виконують функцію інституційного механізму для координації взаємодії держав, забезпечення міжурядового діалогу та вироблення спільних рішень на багатосторонньому рівні. Вони сприяють підтриманню фінансової стабільності, розвитку торгівлі, інвестицій і технологій, а також допомагають країнам, що розвиваються, долати економічні труднощі. Крім того, такі структури, як ООН, МВФ, Світовий банк чи СОТ, відіграють важливу роль у запобіганні кризам, врегулюванні конфліктів і формуванні правил, які регулюють міжнародні економічні відносини. Таким чином, їх діяльність є ключовою для забезпечення стабільності, безпеки та сталого розвитку світової економіки.

Україна активно здійснює міжнародну діяльність, спрямовану на поглиблення економічної, політичної та соціальної співпраці з іншими державами та міжнародними інституціями. Вона є членом і партнером багатьох міжнародних організацій. Міжнародні організації можна поділити на декілька груп за основними функціями діяльності (дадаток А). Участь у цих структурах дозволяє Україні інтегруватися у світову економічну систему, отримувати фінансову та технічну допомогу, а також брати участь у формуванні глобальної економічної політики й міжнародних стандартів розвитку.

Надзвичайно актуальним для України в сучасних умовах є співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. Вони сприяють забезпеченню фінансової підтримки держав, координації валютно-кредитної політики, розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Завдяки своїй діяльності такі інституції, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та інші, сприяють подоланню глобальних економічних криз, стимулюють сталий розвиток і підвищують ефективність використання фінансових ресурсів. Їх значення полягає не лише у фінансовій допомозі, а й у формуванні економічних стратегій, що забезпечують інтеграцію країн у світове господарство та зміцнення міжнародного економічного співробітництва.

У науковій літературі немає єдиного універсального визначення поняття «міжнародні фінансові організації», однак у більшості наукових джерел і нормативно-правових актів вони розглядаються як міжурядові інституції, створені відповідно до міжнародних договорів з метою вирішення глобальних і регіональних фінансово-економічних проблем. Такі організації мають статус юридичної особи, володіють власним бюджетом і мають чітко визначені повноваження, до числа яких входять кредитування, інвестування, технічну допомогу, моніторинг фінансових систем, аналітику та дослідження.

Деякі автори дають визначення, що «МФО – це будь-яка організація (банк, фінансова компанія та ін.), яка збирає кошти окремих суб'єктів міжнародного фінансового ринку, перерозподіляє та інвестує їх у тих напрямках, де їх використання, як очікується, призведе до найбільших економічних вигод» [1].

До провідних суб'єктів світової фінансової системи належать такі міжнародні фінансові інститути, як Група Світового банку, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Банк міжнародних розрахунків (БМР), а також регіональні банки розвитку, зокрема європейські фінансові інституції. (рис. 1.1) [3].

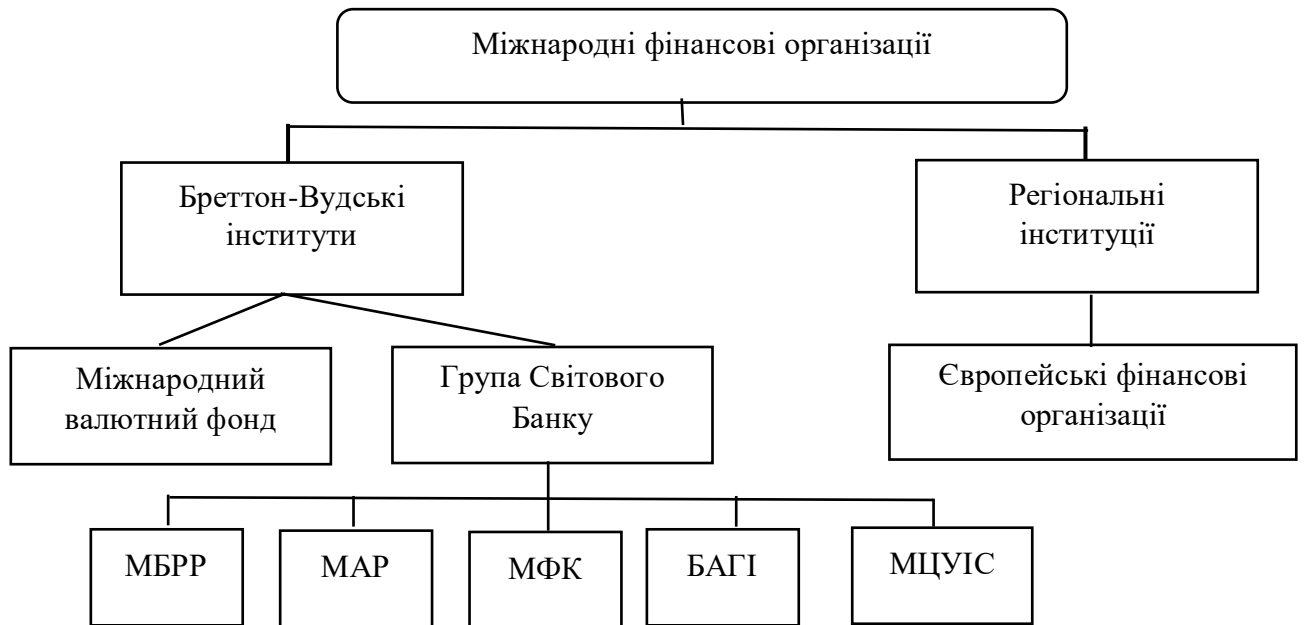

Рисунок 1.1 – Структура система міжнародних фінансових організацій
Джерело [3].

МВФ є однією з основних міжнародних фінансових організацій, заснованих після Другої світової війни з метою стабілізації міжнародної валютно-фінансової системи. Його створення було ініційовано на Бреттон-Вудській конференції у 1944 році, а офіційна діяльність розпочалася у 1945 році. Штаб-квартира МВФ розташована у Вашингтоні (США), а до складу фонду на сьогодні входить 190 країн.

Організаційна структура МВФ побудована таким чином, щоб забезпечити як представництво угруповання країн-членів, так і ефективно прийняття рішень. Головним органом управління є Рада керуючих, яка включає по одному представнику від кожної країни-учасниці, зазвичай це міністри фінансів або голови центральних банків. Рада збирається, як правило, раз на рік для затвердження ключових напрямів діяльності [4].

Міжнародний валютний фонд складається з тих головних відділів: Ради керуючих, Виконавчої ради директора-розпорядника та штату працівників [5].

До складу ради керуючих входить по представнику та його заступнику, які обираються кожною країною-членом на власний розсуд. Кожен керівник має право голосу, проте заступники отримують таке право лише у випадку

відсутності керуючого. У Раді серед усіх керівників обирають Голову ради. Рада керівників може доручити свої зобов'язання Виконавчій раді, окрім тих, що передбаченні Угодою та повноваження має лише Рада керуючих (рис 1.2).

Рисунок 1.2 Організаційна структура управління Міжнародного валютного фонду

Джерело [7].

Фінансова основа МВФ складається з коштів, які надходять із трьох джерел:

- квоти учасників- основне джерело фінансування. Вони відображають розмір і позицію країн у світовій економіці. Україна сплачує 2 011,8 мільйони СПЗ, що становить 0,42% від загальної кількості квот

- нові багатосторонні домовленості про запозичення (NBA) між МВФ і групою членів та установ є головною опорою для квот. У 2020 році виконавча рада МВФ подвоїла розмір NBA до 365 мільярдів СПЗ (505 мільярдів доларів США).

- двосторонні договори про запозичення (BBA). Країни-члени виділяють ресурси через двосторонні договори. У 2020 році виконавча рада МВФ схвалила збільшити суму BBA до 138 мільярдів СПЗ, або 190 мільярдів доларів США.

За результатами аналізу було визначено, що гроші, якими розпоряджається МВФ надходять від країн-членів в більшості через сплату

ними квот, а багатосторонні та односторонні домовленості доповнюють фонд і відіграють вирішальну роль у підтримці країн-членів під час кризових явищ.

Головною метою МВФ є підтримка стабільності міжнародної валютної системи, забезпечення макроекономічної стабільності, запобігання валютним кризам і сприяння глобальному економічному зростанню. Для реалізації цих цілей Фонд виконує декілька базових функцій, які викладені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні функції Міжнародного валютного фонду

Функція	Зміст
Наглядова функція	Моніторинг економічної політики країн-членів та глобальних фінансових процесів. Здійснюється через <i>Article IV Consultation</i> із формулюванням рекомендацій.
Кредитна функція	Надання фінансової допомоги країнам з проблемами платіжного балансу через інструменти <i>SBA, EFF, RFI</i> тощо. Вимагає виконання економічних умов.
Консультативна та технічна допомога	Підтримка інституційної спроможності країн: допомога у фіскальному адмініструванні, нагляді за банками, управлінні боргом, підготовці статистичних даних.
Форум для співпраці	Надання платформи для міжнародного діалогу з економічних питань (зустрічі G20, щорічні збори МВФ і Світового банку, інші форуми).

Джерело [7].

Світовий банк має відмінність від Групи Світового банку тим, що до його складу входять лише дві інституції — Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) і Міжнародна асоціація розвитку (МАР). Натомість Група Світового банку охоплює ширше коло структур, до якого додатково входять Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) та Міжнародний центр із врегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС) (табл. 1.2).

Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) це фінансова інституція глобального рівня, що функціонує як кооперативний механізм розвитку та об'єднує 189 країн-членів. Як найбільший банк розвитку у світі, МБРР реалізує стратегічну місію Групи Світового банку, забезпечуючи

кредитування, надання гарантій, інструментів управління ризиками та консультативних послуг для країн із середнім рівнем доходу, а також фінансово стабільних держав із низьким рівнем доходу. Діяльність МБРР охоплює фінансування інвестиційних проєктів у різних секторах економіки, надання технічної підтримки та експертного супроводу на всіх етапах їх реалізації.

Таблиця 1.2

Основні напрями діяльності Групи Світового Банку

	МБРР	МАР	МФК	БАГІ
Роль	Допомагають у здійсненні інституційних, правових та регулятивних реформ		Стимулює розвиток приватного сектора	Зменшує політичні інвестиційні ризики
Клієнти	Країни, що розвиваються	Найбідніші країни	Приватні компанії в країнах-членах	Іноземні інвестори в країнах-членах
Напрями діяльності	- кредити - технічна допомога - консультації	- безвідсоткові кредити - технічна допомога - консультування	- довгострокові кредити - управління ризиками - консультаційна допомога	- страхування політичних ризиків
МЦУІС – міжнародний арбітраж, у якому розглядаються суперечки між іноземними інвесторами і країнами-реципієнтами за бажанням та згодою обох сторін				

Джерело [10].

Банк активно підтримує уряди країн у реформуванні системи державних фінансів, підвищенні прозорості управління, покращенні інвестиційного клімату та усуненні інфраструктурних бар'єрів для сталого розвитку. Значну частину своїх фінансових ресурсів МБРР залучає на міжнародних ринках капіталу, що дозволило з 1946 року профінансувати проєкти на суму понад 500 млрд доларів США. Високий кредитний рейтинг, який банк утримує з 1959 року, забезпечує йому доступ до запозичень за найнижчими відсотковими ставками, що дає змогу надавати кредити країнам, що розвиваються, на пільгових умовах і сприяє залученню приватних інвестицій у розвиткові проєкти.

Фінансові надходження МБРР формуються за рахунок прибутків від капіталу та маржі на кредитних операціях. Отриманий дохід спрямовується на покриття операційних витрат, формування резервів для зміцнення фінансової стабільності банку, а також на щорічне фінансування Міжнародної асоціації розвитку (МАР), яка підтримує найбідніші країни світу [11].

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) є структурним підрозділом Групи Світового банку, діяльність якого спрямована на підтримку найбідніших країн світу. Під керівництвом 173 держав-членів МАР реалізує стратегію подолання бідності через надання пільгових кредитів і грантів для реалізації програм, що сприяють економічному зростанню, зменшенню соціально-економічної нерівності та підвищенню рівня добробуту населення.

МАР доповнює кредитний підрозділ Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), який орієнтований на фінансування країн із середнім рівнем доходу та належною кредитоспроможністю. Обидві інституції мають спільну організаційну структуру, персонал і штаб-квартиру, а також застосовують єдині стандарти оцінювання ефективності проектів і розподілу ресурсів.

Одним із найважливіших джерел фінансової допомоги для 76 країн, що розвиваються є МАР. Асоціація також є провідним донором у фінансуванні базових соціальних послуг, зокрема у сферах освіти, охорони здоров'я, водопостачання, санітарії, сільського господарства, розвитку інфраструктури та вдосконалення інституційного середовища. Фінансування надається на пільгових умовах — кредити мають нульову або мінімальну процентну ставку, а термін погашення становить від 30 до 38 років, включаючи пільговий період тривалістю 5–10 років. Крім того, країни, що перебувають у борговій вразливості, можуть отримувати безповоротні гранти.

МАР також бере участь у міжнародних ініціативах із полегшення боргового навантаження — зокрема, в Ініціативі для найбідніших країн із великим борговим тягарем (НІРС) та Багатосторонній ініціативі щодо зменшення заборгованості (MDRI). Від часу свого створення у 1960 році МАР

інвестувала понад 391 млрд доларів США у 113 країн, а середній річний обсяг фінансування за останні роки становить близько 22 млрд доларів.

Таким чином, діяльність МАР має системний вплив на формування передумов для стійкого економічного зростання, підвищення рівня життя населення та інтеграцію найбідніших країн у глобальну економічну систему [12].

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) виконує функцію фінансового інституту, орієнтованого на стимулювання розвитку приватного сектору в країнах, що розвиваються. Основною метою діяльності МФК є сприяння економічному зростанню через підтримку приватного підприємництва, залучення інвестицій і формування сприятливого бізнес-середовища.

Ключові напрями діяльності МФК охоплюють: фінансування підприємств країн-членів шляхом надання довгострокових кредитів безпосередньо приватним компаніям і здійснення інвестицій у їхній капітал без потреби державних гарантій; реалізацію власних інвестиційних проектів у сферах обробної та видобувної промисловості, сільського господарства, комунального господарства й туризму; а також залучення приватного капіталу для фінансування інфраструктурних та екологічних ініціатив.

Фінансовими джерелами МФК є внески держав-членів до статутного капіталу, кредити від МБРР, відрахування з прибутків, повернення раніше наданих позик та ресурси, залучені на міжнародних фінансових ринках. Як правило, корпорація фінансує високорентабельні підприємства, переважно в нових індустріальних країнах. Для менш розвинених держав доступ до таких кредитів є обмеженим через підвищені кредитні ставки, однак перевагою фінансування МФК є його спрямованість на реалізацію проектів, що не мають можливості отримати кошти з альтернативних джерел. Зазвичай МФК покриває не більше ніж 25% вартості інвестиційного проекту, решта фінансування формується за рахунок приватних компаній і комерційних банків.

Відмінною рисою МФК є відсутність вимоги щодо урядових гарантій під час інвестування, що дозволяє приватним підприємствам діяти незалежно від

державного контролю. Крім того, корпорація не лише надає кредити, але й здійснює прями інвестиції в акціонерний капітал новостворених компаній із подальшим продажем часток приватним інвесторам.

Окрім основної діяльності, спрямованої на стимулювання приватних інвестицій, МФК також забезпечує технічну допомогу країнам-членам. Зокрема, у 1986 році було створено Консультативну службу з питань іноземних інвестицій, яка надає урядам держав, що розвиваються, експертну підтримку у сфері ефективного залучення капіталу, трансферу технологій та вдосконалення менеджменту. Корпорація також публікує аналітичні довідники й бази даних, що відображають стан і перспективи розвитку нових ринків [13].

Значними гравцями на сучасному фінансовому ринку виступають регіональні фінансові організації, які відіграють важливу роль у забезпеченні економічної стабільності, розвитку інвестиційної діяльності та підтримці структурних реформ у різних країнах світу. Особливе місце серед них посідають європейські фінансові організації, діяльність яких спрямована на поглиблення економічної інтеграції, формування єдиного фінансового простору та зміцнення конкурентоспроможності економік країн Європейського Союзу. Вони здійснюють координацію фінансово-кредитної політики, реалізують програми розвитку регіонів, підтримують інноваційні проекти та сприяють ефективному функціонуванню фінансових ринків у межах Європи.

Структура європейських фінансових організацій представлена системою взаємопов'язаних інституцій, які виконують різноманітні функції у сфері монетарної, інвестиційної, стабілізаційної та соціально-економічної політики. В рамках європейського союзу функціонують такі фінансові організації, як Європейський центральний банк (ЄЦБ) Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які забезпечують фінансування інфраструктурних, технологічних і соціально значущих проектів.

Європейський центральний банк та національні центральні банки разом утворюють Євросистему, систему центральних банків євросони. Головною метою Євросистеми є підтримка цінової стабільності: захист вартості євро.

Європейський центральний банк відповідає за нагляд за кредитними установами, розташованими в євросоні та державах-членах, що беруть участь у ньому, що не входять до євросони, в рамках Єдиного механізму нагляду, який також включає національні компетентні органи. Таким чином, він сприяє безпеці та надійності банківської системи та стабільності фінансової системи в ЄС та кожній державі-члені, що беруть участь у ньому [14].

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), заснований у 1958 році, є ключовою фінансовою інституцією Європейського Союзу, діяльність якої спрямована на реалізацію стратегічних цілей ЄС як у межах Союзу, так і за його кордонами. Основним завданням банку є підтримка сталого економічного розвитку шляхом фінансування проєктів, що сприяють зростанню зайнятості, скороченню безробіття, пом'якшенню наслідків змін клімату та просуванню базових цінностей Євросоюзу.

Фінансова діяльність ЄІБ ґрунтується на механізмі надання кредитів, більшість з яких — близько 90% — спрямовуються на фінансування проєктів у межах країн-членів ЄС. Поряд із кредитуванням банк активно здійснює консультування та надає технічну допомогу у процесі підготовки та реалізації інвестиційних ініціатив, а також поєднує обидва підходи у змішаних формах підтримки. Така багатофункціональність забезпечує комплексне сприяння економічному зростанню, інноваціям та розвитку приватного сектору.

ЄІБ є власністю усіх держав-членів Євросоюзу, що відображається у його структурі управління. Загальну політику діяльності банку визначає Рада керуючих, до складу якої входять міністри фінансів держав ЄС. Безпосереднє ухвалення рішень щодо операцій з кредитування та позик здійснює Рада директорів, що складається з представників усіх країн-членів та одного представника Європейської комісії. Виконавчі функції реалізує Правління, тоді як контроль за використанням фінансових ресурсів здійснює Аудиторський комітет.

Важливою особливістю ЄІБ є його інституційна незалежність, яка дозволяє самостійно ухвалювати рішення щодо кредитування, спираючись на

результати техніко-економічного обґрунтування кожного проєкту. Водночас банк тісно співпрацює з іншими структурами Європейського Союзу — передусім із Європейською комісією, Європейським парламентом та Радою ЄС, що забезпечує узгодженість фінансової політики на наднаціональному рівні.

Крім того, ЄІБ є мажоритарним акціонером Європейського інвестиційного фонду (EIF), який забезпечує підтримку малих і середніх підприємств шляхом використання інструментів венчурного капіталу та ризикового фінансування. Така співпраця підсилює ефективність європейської фінансової системи, сприяючи розвитку підприємництва, інновацій та стійкого економічного зростання на рівні всього Європейського Союзу [15].

Особливу роль серед європейських фінансових організацій відіграє Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Це регіональна міждержавна фінансова установа, створена з метою підтримки економічних перетворень і довгострокового кредитування країн Центральної та Східної Європи. ЄБРР здійснює діяльність, спрямовану на сприяння переходу держав з планової до ринкової економіки, а також на розвиток приватного сектора.

Однією із функцій Банку є проектне фінансування банківських установ, підприємств і компаній, що реалізується шляхом інвестування як у нові виробництва, так і в уже діючі структури. Окрім використання власного капіталу, ЄБРР активно залучає прямі іноземні інвестиції, сприяє приватизаційним процесам і структурній модернізації державних підприємств. При цьому пріоритет надається проєктам приватного сектора, зокрема спільним підприємствам за участю іноземних партнерів. Зазвичай Банк покриває до 35% загальних витрат на реалізацію проєкту.

Слід відзначити, що ЄБРР не фінансує діяльність, що суперечить етичним або екологічним принципам, зокрема оборонну та тютюнову промисловість, гральний бізнес, а також проєкти, що можуть негативно впливати на навколишнє середовище.

Організаційна структура Банку передбачає наявність Ради керуючих та Директорату, які ухвалюють рішення голосуванням. Для більшості питань

достатньо простої більшості голосів, проте у випадку стратегічно важливих рішень необхідна кваліфікована більшість (дві третини або 85% голосів). Кількість голосів кожної країни-члена визначається пропорційно її квоті в статутному капіталі. Найбільші частки мають США (10%), а також Італія, Німеччина, Франція, Велика Британія та Японія (по 8,5%), що унеможлиблює одноосібне блокування рішень будь-якою державою.

На момент створення капітал ЄБРР становив 10 млрд ЕКЮ, а згодом був суттєво збільшений — зокрема, у 1996 році подвоєний. Станом на 2008 рік власний капітал Банку досяг 20 млрд євро. Розподіл часток у статутному капіталі здійснюється між країнами-членами ЄС, Європейським інвестиційним банком, країнами Центральної та Східної Європи, іншими європейськими та неєвропейськими державами. Таким чином, Європейський Союз має вирішальний вплив на діяльність Банку. Джерелами фінансових ресурсів виступають також позикові кошти, надходження від погашення попередніх кредитів і прибутки від продажу інвестиційних активів.

ЄБРР створив спеціальні фонди, сформовані з доходів від інвестицій, які використовуються для підготовки інвестиційних проектів та фінансування соціально значущих, але низькорентабельних галузей.

Відповідно до основних завдань, політика Банку зосереджена на структурній перебудові та розвитку економік країн Центральної і Східної Європи. Діяльність ЄБРР охоплює широкий спектр напрямів: надання кредитів на розвиток виробництва, інвестування в акціонерний капітал, гарантування розміщення цінних паперів, фінансування проектів із реконструкції та модернізації інфраструктури. Основними секторами фінансування є енергетика, транспорт, телекомунікації, фінансові послуги та агропромисловість.

Завдяки масштабам і ефективності діяльності ЄБРР став одним із провідних інвесторів у регіоні, на який припадає близько 15% загальних обсягів прямих іноземних інвестицій у країнах Центральної та Східної Європи, переважно у приватний сектор [16].

За результатами аналізу було визначено, що міжнародні та європейські фінансові організації відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та розвитку світової економіки. Їхня діяльність спрямована на координацію фінансової політики, підтримку економічного зростання, розвиток міжнародної торгівлі та інвестицій, а також подолання глобальних економічних криз. Такі установи, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація та регіональні банки розвитку, зокрема Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський центральний банк і Європейський інвестиційний банк, формують багаторівневу систему фінансової співпраці між державами. Для України участь у цих організаціях має стратегічне значення, оскільки забезпечує доступ до фінансових ресурсів, сприяє проведенню структурних реформ, стабілізації макроекономічної ситуації та інтеграції у світову економічну систему. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями допомагає нашій державі реалізовувати програми розвитку, підтримувати інновації, удосконалювати інфраструктуру та підвищувати ефективність використання ресурсів.

1.2 Методика оцінки діяльності банківської системи

Для визначення функціонування національної економіки необхідним є глибоке дослідження особливостей руху фінансових потоків, що формують основу економічного розвитку держави. Визначальну роль у цьому процесі відіграє банківська система, яка виступає ключовою складовою фінансового механізму країни та основним посередником у перерозподілі фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання. Саме через діяльність банків реалізуються грошово-кредитна політика держави, забезпечується стабільність національної валюти, створюються умови для ефективного функціонування інвестиційного та споживчого ринків.

Дослідження методики оцінки діяльності банківської системи має важливе теоретичне й практичне значення. Воно дозволяє встановити рівень

ефективності функціонування банківських інститутів, виявити тенденції розвитку фінансового сектору та визначити ступінь його впливу на макроекономічну стабільність держави. Проведення аналітичної оцінки банківської системи забезпечує можливість комплексного аналізу процесів нагромадження й розподілу фінансових ресурсів, що, у свою чергу, є необхідною передумовою для формування обґрунтованої економічної політики та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Фінансова система — це сукупність взаємопов'язаних сфер і ланок фінансових відносин, за допомогою яких здійснюється формування, розподіл і використання фінансових ресурсів держави, підприємств, організацій та населення. Вона відображає реальні економічні процеси, що забезпечують рух грошових потоків у національній економіці, та є одним із ключових елементів економічного механізму держави. Основним призначенням фінансової системи є забезпечення ефективного функціонування економіки, фінансування соціальної сфери, реалізація державної політики розвитку та підтримання макроекономічної стабільності.

Фінансова система України являє собою цілісну, структурно організовану систему, яка включає низку взаємопов'язаних ланок і інститутів. До її складу належать державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, а також фінансовий ринок і страхова система. Центральне місце у фінансовій системі займають державні фінанси, які забезпечують акумуляцію та розподіл ресурсів через бюджетну систему, державні цільові фонди, а також систему державного кредиту.

Важливою складовою фінансової системи є «банківська система», що виконує роль посередника між суб'єктами фінансових відносин, забезпечуючи ефективний рух капіталу в економіці. Поряд із банківським сектором функціонують «небанківські фінансові установи», до яких належать страхові компанії, кредитні спілки, інвестиційні фонди, лізингові та факторингові компанії. «Фінансовий ринок» виступає платформою, на якій здійснюється

купівля-продаж фінансових активів, мобілізація інвестицій і формування ринкових механізмів ціноутворення.

У законодавстві України немає визначення що означає фінансова система, проте згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» Банківська система України являє собою законодавчо врегульовану та чітко організовану сукупність фінансових інститутів. До її складу входять Національний банк України, інші комерційні банки, а також філії іноземних банків, що створені та здійснюють свою діяльність на території держави відповідно до вимог чинного законодавства.

Вона виконує ключову роль у забезпеченні стабільності фінансової системи, регулюванні грошового обігу, підтримці платіжного балансу та стимулюванні економічного зростання. Через механізми банківської системи здійснюється акумулювання тимчасово вільних коштів населення і суб'єктів господарювання, їх подальше перетворення на інвестиційні ресурси, а також фінансування пріоритетних напрямів розвитку економіки. Структурна організація банківської системи України забезпечує ефективну взаємодію між центральним банком і комерційними установами, сприяючи реалізації монетарної політики держави та інтеграції в європейський фінансовий простір [17].

Національний Банк України (НБУ) відповідно до своїх повноважень згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» сприяє стабільності банківської системи через впровадження певних нормативно правових актів, а саме постанови НБУ: “Про особливості підтримання ліквідності банків в умовах воєнного стану”, “Про банківську систему в умовах воєнного стану” та проведення відповідних заходів для підтримання стабільності фінансової системи та врегулювання фінансового сектора економіки країни [18].

В умовах воєнного стану структура банківської системи України не зазнала значних змін. Станом на 1 вересня 2025 року в Україні працює 60 банків, з них 5 державні банки (АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ

«ПриватБанк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «СЕНС БАНК»), 26 банків із іноземним капіталом (АТ «Райффайзен Банк», АТ «УкрСиббанк», АТ «ОТП Банк», АТ «Сітібанк», АТ «Креді Агріколь банк» та інші) і 29 приватних банків (АТ «ПУМБ», АТ «Універсал банк», АБ «Південний», АТ «Ідея банк», АТ «А-Банк» та інші) [19].

Міністерство фінансів України є центральним органом виконавчої влади, який відіграє ключову роль у формуванні, реалізації та контролі державної фінансової політики. Зокрема, в умовах воєнного стану, коли державне управління набуває кризового та мобілізаційного характеру, значення цього органу суттєво зростає. Його правовий статус і функціональні повноваження визначаються Конституцією України, Бюджетним кодексом, законами про Кабінет Міністрів України та про центральні органи виконавчої влади.

У системі державного управління Міністерство фінансів виконує координуючу функцію, забезпечуючи узгодженість дій усіх учасників бюджетного процесу. Це проявляється у нормативному та організаційному супроводі бюджетного планування, визначенні параметрів бюджету, контролі за дотриманням бюджетної дисципліни, а також у формуванні звітності за результатами його виконання. Головною метою є управління фінансовими ресурсами, здійснення фіскальної політики, управління державним боргом і виконує функції моніторингу, аналізу та фінансового контролю. З організаційної точки зору Міністерство фінансів виступає центром функціонального управління низкою підпорядкованих органів, серед яких особливу роль відіграють Державна казначейська служба, Державна податкова служба та Державна митна служба. Хоча ці інституції мають власну компетенцію, вони діють у межах загальної фінансової стратегії, визначеної Міністерством.

У період дії воєнного стану функціональне навантаження на Міністерство фінансів суттєво зростає, адже потребує оперативного реагування на динамічні зміни фінансово-економічної ситуації. В таких умовах відбувається адаптація стандартних процедур бюджетного планування: уряду, а відповідно і

Міністерству фінансів, надано право здійснювати оперативний перерозподіл бюджетних коштів, коригувати показники державного бюджету без проходження повного парламентського циклу та визначати пріоритетність фінансування витрат. Це вимагає від Міністерства високої гнучкості, стратегічного прогнозування та здатності підтримувати баланс між ефективним використанням ресурсів і дотриманням принципів фіскальної стабільності.

В умовах воєнного стану Міністерство фінансів України функціонує як центральний орган антикризового управління державними фінансами, який забезпечує безперервність фінансування ключових напрямів життєдіяльності держави, підтримку фіскальної стійкості та дотримання принципів правової державності. Його інституційно-правовий статус створює необхідні умови для ефективного реагування на виклики, водночас вимагаючи збереження балансу між владними повноваженнями та відповідальністю за прийняті рішення.

Важливим напрямом діяльності Міністерства фінансів України є підтримання фінансової стійкості держави та забезпечення раціонального й ефективного використання бюджетних ресурсів. Орган активно співпрацює з міжнародними фінансовими інституціями, виконуючи взяті на себе зобов'язання перед зовнішніми кредиторами. Через здійснення контролю за фінансовими потоками та бюджетними процесами Міністерство сприяє зміцненню фінансової стабільності, підвищенню довіри до державних фінансів і забезпеченню сталого економічного розвитку України [21].

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) є центральним державним органом, який здійснює регулювання, контроль і нагляд за діяльністю учасників ринку цінних паперів в Україні. Основною метою її діяльності є забезпечення стабільного, прозорого та ефективного функціонування фондового ринку, захист прав інвесторів і створення рівних умов для всіх його учасників.

До ключових завдань НКЦПФР належать:

- розроблення та впровадження нормативно-правових актів, що визначають правила функціонування фондового ринку, здійснення ліцензування його учасників і контроль за їх діяльністю;

- забезпечення відкритості та достовірності інформації на ринку, запобігання шахрайству, маніпуляціям і зловживанням;

- розвиток інфраструктури фінансового ринку, упровадження інноваційних фінансових інструментів, підвищення рівня ліквідності та стабільності ринку;

- встановлення єдиних стандартів і вимог до професійних учасників ринку цінних паперів.

Загалом діяльність Комісії спрямована на підтримання стійкості та конкурентоспроможності фінансової системи України, що досягається шляхом ефективного регулювання, гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами та співпраці з іншими регуляторами фінансового сектору.

Важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи також відіграють Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та інші державні інституції. Верховна Рада формує законодавчу базу, яка визначає засади фінансової політики держави та регулює діяльність фінансових інститутів. Кабінет Міністрів України, своєю чергою, реалізує державну економічну політику, координує фінансове планування, розробляє програми реформ і співпрацює з міжнародними партнерами задля залучення фінансової підтримки та експертної допомоги.

Таким чином, узгоджена діяльність НКЦПФР, урядових структур і парламенту забезпечує комплексний підхід до регулювання фінансової системи, сприяючи її стабільності, адаптивності та інтеграції у світовий фінансовий простір [22].

Оцінювання ефективності функціонування фінансової системи є ключовим етапом у визначенні її стабільності, результативності та здатності забезпечувати економічне зростання держави. Методика оцінки фінансової

системи базується на комплексному аналізі її основних складових — банківського, небанківського та бюджетно-фіскального секторів. Для цього застосовуються як кількісні, так і якісні методи, що дають змогу визначити рівень фінансової стійкості, ліквідності, прибутковості та ризиків.

Одним із базових інструментів оцінки є система фінансових коефіцієнтів, що дозволяє виміряти взаємозв'язки між ключовими показниками діяльності фінансових інститутів. До таких належать: коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності капіталу

Коефіцієнт ліквідності (CR) показує взаємозв'язок між розміром поточних активів та зобов'язаннями та розраховується за формулою:

$$CR = \frac{CA}{CL}, \quad (1.1)$$

де CA – поточні (оборотні) активи;

CL – поточні (короткострокові) зобов'язання.

Показник визначає чи здатні банки вчасно виплачувати свої зобов'язання перед клієнтами. Якщо коефіцієнти ліквідності знижуються нижче нормативних значень, це може свідчити про дефіцит ліквідних коштів, що підвищує ризик фінансової нестабільності. Водночас надлишкова ліквідність може сигналізувати про недостатню активність банків у кредитуванні економіки. [23].

Коефіцієнт достатності капіталу визначається як відношення капіталу до активів та розраховується за формулою:

$$H3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Загальні активи}}, \quad (1.2)$$

Цей індикатор є ключовим для оцінки фінансової стійкості банків, адже відображає рівень захищеності від потенційних збитків. Відповідно до стандартів Базельського комітету (Basel III), оптимальне значення цього показника має бути не нижчим за 0.08 [24].

Коефіцієнт рентабельності активів (ROA) показує наскільки ефективно використовуються активи для отримання прибутку. Коефіцієнт вираховують за формулою:

$$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}}, \quad (1.3)$$

Високе значення показника вказує на те, що фінансова установа ефективно використовує свої фінансові ресурси, а саме активи для збільшення чистого прибутку. Немає жодного нормативного значення цього показника, необхідно проводити його оцінку в динаміці. Чим кращий показник рентабельності активів, тим ефективніша система управління[25].

Коефіцієнт рентабельності капіталу (ROE) є ключовим фінансовим індикатором, що відображає ефективність використання власних коштів підприємства. Сутність цього коефіцієнта полягає у визначенні обсягу чистого прибутку, згенерованого на одиницю залученого власного капіталу протягом аналізованого періоду. Коефіцієнт вираховують за формулою:

$$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}, \quad (1.3)$$

Цей показник важливий з точки зору інвесторів і акціонерів, адже характеризує привабливість банківського сектору для вкладень. Підвищення ROE вказує на зростання дохідності власного капіталу, тоді як його зниження може бути сигналом про підвищення ризиків або неефективне управління витратами [26].

Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу (H2) відображає рівень фінансової стійкості банків і є основним індикатором їхньої здатності протистояти ризикам.

$$H2 = \frac{\text{Регулярний капітал}}{\text{Активи}}, \quad (1.4)$$

За результатами аналізу цього показника можна визначити, наскільки банк захищений від потенційних збитків та чи здатен він виконувати свої зобов'язання перед вкладниками навіть у кризових умовах. Зниження значення нормативу свідчить про підвищення ризикованості діяльності та потребу у збільшенні капіталу.

Коефіцієнт співвідношення позик і депозитів (Loan-to-Deposit Ratio, LDR) є одним із ключових показників, що відображає збалансованість між обсягами залучених банком депозитних ресурсів та наданих кредитів. Він характеризує здатність банківської установи ефективно трансформувати залучені кошти у кредитні активи, забезпечуючи водночас необхідний рівень ліквідності та розраховується за формулою:

$$K_{\text{сппд}} = \frac{\text{Сума позикових активів}}{\text{Загальний обсяг депозитів}}, \quad (1.5)$$

Високе значення коефіцієнта LDR свідчить про активну кредитну політику банку, проте може вказувати на підвищений рівень ризику ліквідності, оскільки за умов несприятливої економічної ситуації чи масового вилучення депозитів банк може зіткнутися з дефіцитом ресурсів для виконання своїх зобов'язань. Натомість надто низьке значення цього показника свідчить про консервативну політику установи, недостатню кредитну активність та неефективне використання потенціалу залучених коштів, що може негативно вплинути на рівень прибутковості банку.

Як показав аналіз оптимальним є рівень коефіцієнта у межах 0.07-0.08, що відображає раціональне співвідношення між обсягами виданих кредитів та залучених депозитів. Дотримання цього діапазону дозволяє банку підтримувати фінансову стабільність, забезпечувати належну ліквідність і водночас ефективно виконувати функцію посередництва на грошовому ринку [23].

Показник тренду є важливим інструментом аналізу та прогнозування економічних процесів, оскільки відображає динаміку ефективності економічної діяльності протягом певного періоду часу. Його застосування дає змогу виявити основні тенденції та закономірності економічного розвитку, визначити вплив окремих факторів на стан економіки та оцінити можливі зміни цих факторів у майбутньому. Аналіз трендових показників слугує основою для формування прогнозів щодо подальшого економічного зростання, що, у свою чергу, сприяє розробленню обґрунтованих стратегій розвитку як на рівні державної економічної політики, так і на рівні окремих підприємств.

На основі розрахункових даних можна визначити формулу лінії тренду:

$$\bar{y} = \frac{y_1 + y_2 + \dots + y_n}{n}, \quad (1.6)$$

де \bar{y} – величина середнього значення

$y_1; y_2; y_n$ – показники за певний період часу;

n – кількість [45].

Для дослідження та прогнозування економічних процесів застосовується показник тренду, який відображає динаміку зміни ефективності економічної діяльності протягом певного періоду часу. Завдяки цьому показнику можна простежити основні закономірності економічного розвитку, виявити фактори, що впливають на економіку, та оцінити можливі напрями їх зміни в майбутньому. Аналіз тренду дозволяє формувати прогнози подальшого економічного зростання, що сприяє розробленню обґрунтованих стратегій розвитку як на державному рівні, так і на рівні окремих підприємств.

Крім того, показник тренду дає змогу оцінити результативність економічної політики: порівнюючи фактичні дані з прогнозними значеннями, можна визначити ефективність реалізованих економічних заходів.

Серед ключових індикаторів динаміки економічного розвитку важливе місце займають темп росту та темп приросту, які відображають зміни певного

економічного показника за визначений період. Вони дозволяють простежити, як змінюється рівень економічної активності, визначити тенденції її зростання або спаду. Темп росту характеризує відсоткове співвідношення поточного значення показника до попереднього періоду: якщо він перевищує 100%, це свідчить про зростання економічної активності, якщо менший — про її зниження. Показник визначається за формулою:

$$T_p = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100\%, \quad (1.7)$$

де T_p – темп росту;

y_i – значення показника в поточному періоді;

y_{i-1} – значення показника в попередньому періоді [45].

Натомість темп приросту показує, на скільки відсотків змінилося значення показника в поточному періоді порівняно з базовим. Його значення може бути як позитивним (зростання), так і негативним (спад). Показник визначається за формулою:

$$T_p = \frac{y_i}{y_0} * 100\%, \quad (1.7)$$

де T_p – темп росту;

y_i – значення показника в поточному періоді;

y_0 – значення показника в базовому періоді [45].

Фінансова система України є складною, багаторівневою структурою, функціонування якої визначає стабільність національної економіки. Особливе місце у фінансовій системі посідає банківська система, яка виконує ключову посередницьку функцію, забезпечуючи трансформацію заощаджень у кредити, підтримку ліквідності, стабільність національної валюти та реалізацію монетарної політики держави. Провідну роль у його регулюванні відіграють

Національний банк України, Міністерство фінансів України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Узгоджена діяльність цих інституцій забезпечує комплексне регулювання фінансової системи, підвищує її стійкість і сприяє інтеграції у світовий фінансовий простір. Методика оцінювання ефективності функціонування фінансової системи ґрунтується на застосуванні системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють визначити рівень стійкості, ліквідності, прибутковості та ризиків банківських установ. Зокрема, коефіцієнти ліквідності, достатності капіталу, рентабельності активів і капіталу, а також співвідношення позик і депозитів є базовими аналітичними інструментами, що дають змогу оцінити фінансовий стан банків та виявити потенційні загрози їх стабільності.

1.3 Правові основи регулювання фінансової системи України

Функціонування фінансової системи України неможливе без чітко визначеного правового підґрунтя, яке забезпечує її стабільність, прозорість і ефективність. Правове регулювання фінансових відносин є невід'ємною складовою державного управління економікою, оскільки саме воно визначає порядок формування, розподілу та використання фінансових ресурсів у країні. Наявність розвиненої нормативно-правової бази є запорукою узгодженості дій усіх суб'єктів фінансової системи — держави, банківських установ, підприємств і домогосподарств.

У цьому розділі буде розглянуто правові засади функціонування фінансової системи України, основні законодавчі акти, що регулюють діяльність її ключових інститутів, а також особливості нормативного забезпечення в умовах воєнного стану та економічної нестабільності.

Центральне місце в системі правового регулювання фінансової діяльності держави займає Конституція України, яка визначає основоположні принципи фінансового права та формує концептуальні засади нормативно-правового регулювання фінансових відносин. Вона слугує фундаментом для побудови

всієї системи фінансового законодавства, забезпечуючи узгодженість і цілісність правового поля у сфері фінансів [27].

Важливу роль у формуванні правових механізмів фінансової діяльності держави відіграють також закони України, що конкретизують конституційні положення та регламентують окремі напрями фінансової політики. До них належать закони про Державний бюджет України, бюджетну систему, систему оподаткування, а також нормативні акти, які визначають принципи створення та функціонування фінансового, грошового, кредитного й інвестиційного ринків, регулюють статус національної та іноземних валют, порядок утворення і погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргу тощо [28].

У Законі України «Про Державний бюджет України» визначено доходи Державного бюджету України на конкретний рік, які були видатки у бюджеті, в якому розмірі було повернуто кредитів, обсяг кредитування, граничний обсяг дефіциту бюджету та оборотний залишок коштів державного бюджету [29].

Бюджетний кодекс України встановлює правові основи організації та функціонування бюджетної системи держави, визначає її принципи, засади бюджетного процесу й механізми міжбюджетних відносин, а також регламентує відповідальність за порушення норм бюджетного законодавства. Відповідно до Бюджетного кодексу «бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади» [30].

На національному рівні, наприклад, згідно з Законом України «Про міжнародні договори України», Україна бере участь у діяльності таких організацій виключно на підставі ратифікованих міжнародних договорів. Це означає, що приєднання до будь-якої МФО передбачає добровільну згоду держави, дотримання її статуту, виконання зобов'язань і, водночас, отримання певних прав — зокрема доступу до фінансових ресурсів, технічної допомоги та участі в управлінні організацією [31]. Національний банк України активно співпрацює з такими фінансовими установами: Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку,

Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Європейський інвестиційний банк [32].

З огляду на те, що Україна активно співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, питання правового забезпечення інвестиційної діяльності набуває особливого значення. У сучасних умовах глобалізації економічних процесів ефективне функціонування фінансової системи держави неможливе без створення належної нормативно-правової бази, яка б регулювала відносини у сфері залучення, використання та захисту інвестицій. Правове регулювання інвестиційної діяльності визначає механізми формування сприятливого інвестиційного клімату, гарантії прав інвесторів, порядок участі іноземного капіталу у національній економіці та умови взаємодії держави з міжнародними фінансовими інститутами. Таким чином, розгляд правових засад інвестиційної діяльності є необхідним елементом комплексного аналізу фінансової системи України, оскільки саме інвестиції виступають одним із ключових чинників її стабільності, зростання та інтеграції у світовий економічний простір.

Першим нормативним актом у цій сфері, ухваленим у перші роки незалежності України, став Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні». Його головна мета полягає у гарантуванні безпеки іноземних інвесторів, їхніх капіталовкладень, прибутків та інших законних інтересів на території України. Документ закріплює правовий статус іноземних інвесторів і визначає державні гарантії сприяння їхній діяльності [33].

Важливе місце у системі правового регулювання інвестицій займає Закон України «Про інвестиційну діяльність», який визначає основні юридичні, економічні та соціальні засади здійснення інвестицій на території країни. Закон спрямований на забезпечення рівних умов для всіх учасників інвестиційного процесу, незалежно від форми власності, а також на стимулювання ефективного залучення інвестиційних ресурсів, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції України у світовий економічний простір [34].

Подальше вдосконалення правового поля у цій сфері відбулося у 2011 році із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність"». Ці зміни уточнили термінологію, визначили поняття «інвестиційний проєкт», деталізували його складові, а також установили напрями державної підтримки та порядок державної реєстрації інвестиційних проєктів і пропозицій, що потребують фінансування з державного бюджету [37].

Важливою складовою нормативної системи є також Закон України «Про іноземні інвестиції», який визначає види іноземних інвестицій, форми їх здійснення та особливості господарської діяльності іноземних інвесторів на території України [36]. Водночас, Закон України «Про режим іноземного інвестування» деталізує особливості державного регулювання цієї сфери, порядок надання гарантій захисту іноземним інвесторам, умови державної реєстрації та механізми вирішення інвестиційних спорів [35].

Окрему роль у системі інвестиційного законодавства відіграє Закон України «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)». У ньому визначено правові та організаційні основи створення і функціонування інститутів спільного інвестування, встановлено вимоги до складу та структури їхніх активів, а також регламентовано порядок розміщення та обігу цінних паперів таких інститутів [38].

Варто зазначити, що важливою складовою національної системи інвестиційного права є міжнародно-правові акти, до яких приєдналася Україна. Зокрема, Конвенція про вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року, ратифікована Україною у 2000 році, сприяє залученню іноземного капіталу шляхом створення неупередженого механізму розгляду спорів між державою та інвесторами [39].

Отже, правові основи регулювання фінансової системи України становлять цілісну сукупність нормативно-правових актів, які забезпечують стабільне функціонування фінансових інститутів, узгодженість дій усіх учасників фінансових відносин і прозорість державної фінансової політики.

Конституція України визначає базові принципи організації фінансової системи, а спеціальні закони конкретизують механізми її реалізації у бюджетній, податковій, валютній, кредитній та інвестиційній сферах. Важливе місце в системі правового регулювання посідає законодавство про інвестиційну діяльність, що спрямоване на формування сприятливого інвестиційного клімату, захист прав інвесторів і стимулювання економічного розвитку. Участь України в міжнародних фінансово-правових механізмах та угодах про взаємний захист інвестицій підсилює її позиції у світовому економічному просторі, сприяючи подальшій інтеграції та підвищенню ефективності національної фінансової системи.

Висновок до 1 розділу

Міжнародні та європейські фінансові організації відіграють ключову роль у підтриманні стабільності та сталого розвитку світової економіки. Їхня діяльність спрямована на координацію фінансово-економічної політики, стимулювання міжнародної торгівлі та інвестицій, а також на попередження та подолання глобальних фінансових криз. Такі інституції, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський центральний банк і Європейський інвестиційний банк, формують багаторівневу архітектуру міжнародного фінансового співробітництва. Для України участь у діяльності цих організацій має стратегічне значення, оскільки сприяє макроекономічній стабілізації, проведенню структурних реформ, залученню інвестиційних ресурсів та інтеграції у глобальний економічний простір. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями також створює передумови для розвитку національної інфраструктури, модернізації фінансового сектору та підвищення ефективності державного управління фінансовими ресурсами.

Фінансова система України є багаторівневою структурою, що охоплює комплекс інститутів, механізмів та інструментів, які забезпечують функціонування національної економіки. Її стабільність визначається ефективністю діяльності банківського сектору, що виконує посередницьку функцію між суб'єктами господарювання, перетворюючи заощадження в інвестиційні ресурси. Ключову роль у регулюванні фінансової системи відіграють Національний банк України, Міністерство фінансів та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Комплексна взаємодія цих органів забезпечує узгодженість державної фінансової політики, стійкість банківської системи та її адаптацію до зовнішніх викликів. Для оцінки ефективності функціонування фінансової системи застосовується система аналітичних показників — коефіцієнтів ліквідності, капіталізації, рентабельності, ризиковості та співвідношення кредитів і депозитів. Аналіз цих показників дає змогу виявити рівень фінансової стабільності, ефективність кредитної політики, прибутковість банківського сектору та потенційні загрози його діяльності.

Правові основи регулювання фінансової системи України становлять фундаментальну основу її стабільного розвитку та інтеграції у світовий фінансовий простір. Конституція України визначає базові принципи організації фінансової системи, а спеціальні закони деталізують механізми реалізації державної політики у бюджетній, податковій, валютній, кредитній та інвестиційній сферах. Особливе місце посідає законодавство про інвестиційну діяльність, спрямоване на формування сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення захисту прав інвесторів і стимулювання економічного зростання. Участь України в міжнародних правових механізмах, багатосторонніх угодах і конвенціях щодо захисту інвестицій посилює її економічні позиції на міжнародній арені, сприяє підвищенню прозорості фінансової системи та створює умови для сталого розвитку національної економіки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

2.1 Оцінка співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями

В умовах воєнного стану співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями є одним із чинників забезпечення економічної стабільності країни. Участь у таких інституціях, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк та інші, дає можливість країні отримувати фінансову допомогу, а також запроваджувати сучасні механізми управління, підвищувати ефективність державних інституцій і залучати інвестиції у стратегічно важливі галузі. Важливою складовою цього процесу є оцінювання ефективності співпраці, що дає змогу визначити результати впливу міжнародної фінансової підтримки на макроекономічну стабільність, інвестиційну привабливість, реформування банківського сектору та стале економічне зростання.

Нами проведено аналіз взаємодії України з Міжнародним валютним фондом та було визначено, що ця взаємодія впливає на економічний розвиток країни. Програми співпраці з МВФ спрямовані на надання фінансової, технічної допомоги та політичну підтримку для здійснення необхідних реформ.

На основі аналізу етапів співпраці України з МВФ було визначено, що початок співробітництва припадає на вересень 1992 року на основі прийнятого Закону України “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” (24 червня 1992 р.) [41].

Нами дано аналіз динаміки надходження фінансових ресурсів з МВФ з 1992 року. Співробітництво України з Міжнародним валютним фондом пройшло ряд основних етапів, які відображають зміни та розвиток взаємодії протягом років. На основі аналізу складено схему етапів розвитку співпраці (рис 2.1).

Рисунок 2.1 – Етапізація розвитку співробітництва України з Міжнародним валютним фондом

Джерело [43].

Перший етап у розвитку співпраці України з Міжнародним валютним фондом відбувся у 1994-1995 роках. На даному етапі було підписано першу програму співпраці з метою підтримки платіжного балансу України на суму 0,763 млрд дол. США.

Наступний етап з 1995 по 1998 роки характеризується підписанням трьох річної програма у розмірі 1,935 млрд дол. США, головна мета якої була підтримка національного курсу та фінансування дефіциту платіжного балансу.

На третьому етапі з 1998 по 2002 роки підписано програму обсягом 1,591 млрд. дол. США для поповнення валютних резервів Національного банку України.

2002 – 2008 рр. – це четвертий етап співпраці, який передбачав співробітництво на безкредитній основі. Цю програму затвердили 2004 року і при необхідності та економічних проблемах України дала б зарезервований кредит у розмірі 0,411 млрд дол. США, що становило на цей час 30% квоти, яку сплачувала країна. У період з 2005 року по 2008 рік співпраця була сконцентрована у сфері технічної допомоги.

П'ятий етап з 2008 року по 2013 рік характеризується тим, що Україна також зазнала негативного впливу від світової економічної кризи. У цей період Міжнародний валютний фонд схвалив надання кредиту терміном на 2 роки у розмірі 16,4 млрд дол. США. Частина коштів були одразу переведені для поповнення золотовалютних резервів Національного банку.

Слід відзначити, що за перші 20 років співпраці Україна отримала близько 18,26 млрд дол. США фінансової допомоги від Міжнародного валютного фонду для зменшення дефіциту платіжного балансу, підтримку національного курсу валюти та поповнення золотовалютних резервів Національного банку України.

Шостий етап пов'язаний із початком воєнних дій росії проти України (2014-2017 роки). У цей період співпраця з Міжнародним валютним фондом має інше значення та мету надання позик. Рада керуючих МВФ схвалила надання країні нового кредиту у загальному обсязі 16,5 млрд дол. США для підтримання економічної нестабільності.

У період з 2018 року по 2020 рік була підписана програма, яка була розрахована на термін 4 років, проте її термін дії закінчився 2019 року, що співпадало із президентськими та парламентськими виборами в Україні. 18 грудня було схвалено Радою керуючих програму тривалістю у 14 місяців та загальним обсягом 5,38 млрд дол. США. Програма завершилася у лютому 2020 року. У травні 2020 року через пандемію COVID-19 Міжнародний валютний фонд змінив підходи для виділення коштів країнам-членам у короткостроковий період, проте після тривалих переговорів було досягнуто згоди та започатковано нову програму терміном на 18 місяців та загальною сумою у 5 млрд дол. США [43].

У таблиці 2.1 представлено динаміку надходження фінансових ресурсів Міжнародного валютного фонду по основних етапах співпраці з 1994 по 2025 рр.

Таблиця 2.1

Динаміка надходження фінансових ресурсів від МВФ в період з 1994 по 2025 рр.

Період	1994-1995 рр.	1995-1998 рр.	1998-2002 рр.	2008-2013 рр.	2014-2017 рр.	2018-2020 рр.	2022-2025 рр.
Залучено фінансових ресурсів, млрд дол	0.763	1.935	1.591	16.4	16.5	5.382	13.4

Складено автором на основі джерела [43].

Наступний етап розпочався із початком воєнного стану на території України. У березні 2022 року Виконавча рада Фонду проголосувала за надання Україні екстренного кредиту без жодних умов у розмірі 1,4 млрд дол. США [7]. Проте 10 березня 2022 року було розірвано попередню програму та Україна не отримала близько 700 млн дол. США. Причиною стало неможливість Україною виконання вимог, які висунув тоді Фонд.

Від початку воєнного стану в Україні 2022 рік Україна отримала 2,715 млрд дол. США що мати змогу практично повністю погасити заборгованість перед Міжнародним валютним фондом. [44]. Тому 31 березня 2023 року було схвалено нову чотирьох річну програму у розмірі 15,6 млрд дол. США. Ця домовленість є частиною пакету підтримки України загальною вартістю 115 мільярдів доларів США. Рішення Виконавчої ради в Україну надійшла на початку квітня термінова виплата близько 2,7 млрд дол. США. Основними цілями програми влади є підтримка економічної та фінансової стабільності в період надзвичайно високої невизначеності, відновлення стійкості боргу на перспективній основі як у базовому, так і в негативному сценаріях, а також сприяння реформам, які сприяють відновленню України на шляху до вступу в ЄС у післявоєнний період.

Аналізу динаміки фінансування України Міжнародним валютним фондом за період 2022 до 2025 років показав, що Україна отримала 13.357 млрд дол. фінансування Державного бюджету від Міжнародного валютного фонду (станом на 3 жовтня 2025р.). Особливістю діяльності Міжнародного валютного фонду є те, що фонд надає технічну допомогу це складає третину фінансування, що впливає на розвиток потенціалу об'єкту фінансування. Така можливість мають усі країни-члени МВФ і допомагає країнам удосконалити їх податкову систему.

Аналіз організаційної структури управління МВФ показав, що штаб-квартира Міжнародного валютного фонду, яка є керуючим органом, забезпечує і розвиток потенціалу різними способами: зустрічі із офіційними представниками країни; дистанційні консультації; робота консультантів; тощо.

За інформаційними даними аналізу НБУ України за 2022 рік загальна міжнародна фінансова, технічна та гуманітарна допомога складає понад 15 млрд дол. США, з яких понад 5 млрд дол. США безпосередньо надійшло у бюджет країни [48].

На рисунку 2.2 представлено ключові елементи стратегічних орієнтирів Національного банку України, що визначають його роль у забезпеченні фінансової стабільності та післявоєнного відновлення економіки. Він узагальнює основні напрями політики НБУ, спрямовані на зміцнення стійкості фінансової системи.

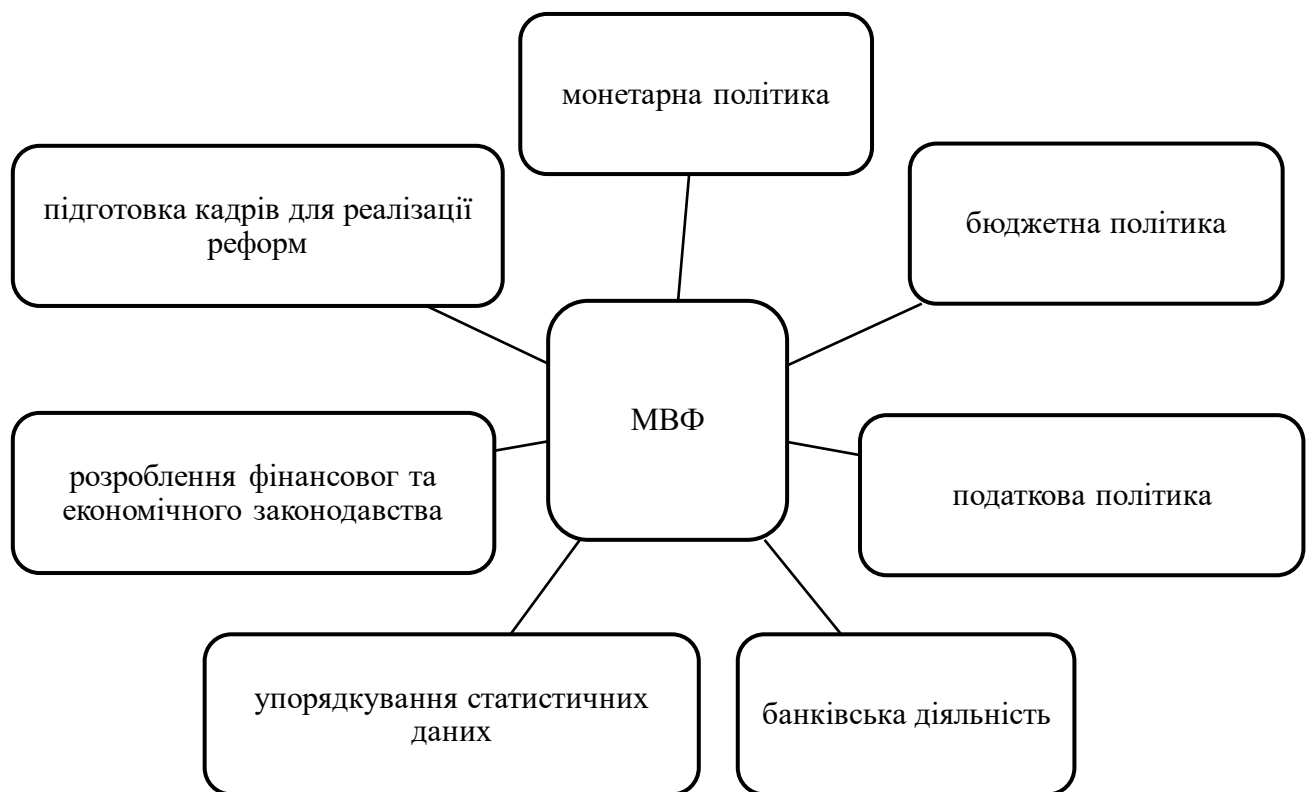

Рисунок 2.2 – Основні напрями діяльності Міжнародного валютного фонду

Технічна допомога від Міжнародного валютного фонду в багатьох секторах економіки, а загальний обсяг цієї підтримки сформував комплексну систему заходів, спрямованих на зміцнення макроекономічної стабільності, посилення фінансового нагляду, покращення управління державними фінансами та модернізацію ключових інституцій, відповідальних за підтримку

довгострокової економічної стійкості. У звітах технічних місій Фонду показують кращі міжнародні практики та дають рекомендації для покращення економіки країни. Ці звіти використовуються в подальшому для обговорення та зміни державної політики в окремих питаннях [49].

Так у звіті про “Середньострокове бюджетне планування та фінансові ризики” 2019 року обговорюється середньострокова бюджетна рамка і звіт про фінансові ризики. Щоб посилити середньострокову орієнтацію бюджету, органи влади зобов’язалися запровадити повноцінний середньостроковий період безперервного фінансування в рамках Стратегії реформи управління державними фінансами (2017–2021). За рекомендаціями Міністерству фінансів необхідно було розробити надійний звіт із поясненням граничних значень для обговорення в кабінеті міністрів і для представлення законодавчому органу. Органам влади потрібно вжити заходи для покращення розуміння та розкриття фінансових ризиків і досягли прогресу [50].

Для визначення ефективності діяльності МВФ нами проаналізовано документ “Фінансова децентралізація та законодавча рамка для управління фінансовими ризиками та середньострокового бюджетного планування”. У цьому документі представлені результати реформи фінансової децентралізації 2015 року та змін до Бюджетного кодексу щодо реалізації певних реформ управління державними фінансами. Було зазначено, що декілька проблем сповільнюють процес добровільного об’єднання територіальних громад і можуть привести до поширення невеликих одиниць з низьким фінансовим потенціалом. Досягнення загального балансу, за якого власні надходження покривають основні видаткові зобов’язання, а залежність від державних грантів і субвенцій зведена до мінімуму, вимагає поєднання змін у механізмах розподілу доходів і розподілі витрат. Не існує структурованої домовленості для забезпечення спільного та скоординованого підходу до досягнення широких фінансових цілей і забезпечення фінансової стабільності на всіх рівнях управління. Влада зобов’язалася провести заходи для забезпечення активного

та відкритого діалогу між різними рівнями щодо проведення фіскальної політики [51].

Під час аналізу звіту Технічної допомоги “Податок на розподілений прибуток, добровільне декларування активів та впровадження BEPS” юло визначено, що МВФ зосереджується на податку на розподілений прибуток в Україні, добровільному розкритті інформації про активи та реалізації Робочої програми з розмивання податкової бази та переміщення прибутку. Рекомендації переважно сприяють спрощенню правил, покращенню визначення основних понять, усуненню потенційних лазівок і більш тісному дотриманню міжнародних стандартів у деяких випадках. Таким чином, для спрощення звіт рекомендує, щоб правила контрольованої іноземної корпорації застосовувалися до першої особи, а не відстежували її до кінцевого власника в Україні. У звіті йдеться про те, що якщо є нагальна потреба заохочувати приватні інвестиції, інструмент прискореної амортизації слід застосовувати для машин і споруд, на яких вони розміщені, скажімо [52].

Документ “Посилення середньострокового бюджетного планування та підготовка баз видатків” зосереджений на покращенні середньострокової бюджетної основи та підготовці базових планів видатків. Основні вдосконалення включають надання більш детального пояснення щодо основних рушійних сил середньострокових макроекономічних і фіскальних прогнозів, звітування про дотримання фіскальних правил, а також подальше розширення звіту про фіскальний ризик. На розробку надійних і надійних базових планів витрат потрібен час, і Міністерство фінансів має відігравати центральну роль [53].

У 2022 році Україна відзначила тридцятиріччя співпраці з Групою Світового банку, яка розпочалася 3 вересня 1992 року після підписання Статей Угоди Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Це є важливий етап у розвитку фінансової системи України та є основою для подальшої інтеграції країни у світовий економічний простір.

Україна є повноправним членом п'яти інституцій, що входять до складу Групи Світового банку: Міжнародного банку реконструкції та розвитку (IBRD), Міжнародної фінансової корпорації (IFC), Міжнародної асоціації розвитку (IDA), Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA) та Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів (ICSID). Серед міжнародних кредитно-фінансових установ МБРР займає друге місце після МВФ за обсягами фінансової допомоги Україні. За три десятиліття плідної взаємодії Світовий банк затвердив для України 70 проєктів на загальну суму понад 14,4 млрд дол. США та 2,1 млрд євро, з яких фактично було освоєно близько 11,8 млрд дол. США та 1,2 млрд євро [54].

З лютого 2022 року Україна отримала майже 81,8 млрд дол. США фінансової підтримки, переважна частина якої надійшла від донорів та міжнародних партнерів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Обсяги фінансової допомоги Україні у межах програм Світового банку
(2022–2025 рр.)

	Сума, млрд. дол
Загальна сума мобілізованої підтримки	81.8
Фінансування Світового банку	2.3
Додаткова позика від МБРР	0.35
Грантове фінансування (MDTF)	1.168
Підтримка держвидатків (PEACE)	51
Цільовий фонд відбудови (URTF)	2.3

Складено автором на основі джерела [55].

Програма «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління» (PEACE) спрямований на фінансування основних державних послуг та забезпечення стабільного функціонування бюджетної системи України. Програма передбачає відшкодування уряду підтверджених витрат, зокрема на оплату праці працівників державного сектору, заробітні плати вчителів та держслужбовців, виплату пенсій людям похилого віку та

фінансування соціальних програм для найуразливіших верств населення. Внески міжнародних донорів, спрямовані через проєкти Світового банку, підтримують надання державних послуг, відновлення критичної інфраструктури та розвиток сільського господарства, охоплюючи понад 20 мільйонів українців.

Фінансування здійснюється за допомогою інноваційних механізмів, що поєднують кредити МБРР та МАР, позики, гарантовані партнерами, гранти, акціонерний капітал донорів, а також змішане фінансування від Міжнародної фінансової корпорації (IFC) та гарантії Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA). Подальша відбудова України вимагатиме значних фінансових ресурсів, ефективного управління, інституційної стійкості та розширення глобального партнерства. Збереження міжнародної підтримки у сферах торгівлі, інвестицій, фінансової й технічної допомоги є критично важливим для стабільного розвитку держави.

Світовий банк має значення як координатор міжнародної допомоги. Для ефективного спрямування коштів на відбудову створено Цільовий фонд підтримки, відновлення, реконструкції та реформування України (URTF), який об'єднує внески партнерів-країн. Головною метою фонду є підтримка адміністративної спроможності держави, забезпечення безперервного надання публічних послуг, а також фінансування програм реконструкції та реформ. URTF сприяє швидкому та раціональному використанню залучених інвестицій і посиленню потенціалу органів влади для реалізації пріоритетних проєктів.

Розвиток приватного сектору підтримує Міжнародна фінансова корпорація (IFC), надаючи фінансову, консультаційну та аналітичну допомогу підприємствам. Спочатку IFC зосереджувалася на короткострокових заходах — гарантіях і забезпеченні ліквідності, а нині активно розвиває довгострокові інвестиційні програми у сферах енергетики, виробництва, будівництва, агропромисловості та телекомунікацій. З 2022 року корпорація надала понад 2,2 млрд доларів США, зокрема 760 млн доларів у межах Програми підвищення економічної стійкості. Завдяки пільговому фінансуванню партнерів

зменшуються ризики та стимулюється участь приватного капіталу у відбудові країни.

Нами проаналізовано діяльність Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій (MIGA) та визначено, що агенція запровадила низку гарантій для підтримки інвестиційного середовища України. З моменту початку воєнних дій MIGA надала шість гарантій для залучення приватних інвестицій та створила трастовий фонд SURE, що забезпечує страхування політичних ризиків, гарантування торгового фінансування та кредитного забезпечення. Цей механізм дозволяє покривати до 75% інвестиційних ризиків, сприяючи збереженню доступу бізнесу до кредитних ресурсів і підтримці малого та середнього підприємництва. У післявоєнний період MIGA планує масштабувати програми гарантування для проєктів реального сектору економіки.

Реалізація рамкових проєктів Світового банку охоплює першочергові напрями відновлення — охорону здоров'я, енергетику, транспорт, житлову інфраструктуру, сільське господарство та освіту. Усі програми побудовані за принципами гнучкості, швидкого розподілу коштів та дотримання міжнародних стандартів екологічної, соціальної та фінансової відповідальності. Через поєднання політики розвитку, інвестиційних операцій і надання екстреної допомоги Світовий банк сприяє зміцненню економічної стабільності України, ефективному використанню державних ресурсів і формуванню стійкої основи для майбутнього зростання [55].

Під час проведення аналізу було визначено, що Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) є одним із провідних інституційних інвесторів в Україні. Станом на 1 вересня 2025 року загальний обсяг фінансування, наданого Банком, становить 22,23 млрд євро, що реалізується у межах 655 проєктів. У державному секторі наразі впроваджується 15 спільних проєктів із загальною сумою кредитних ресурсів 3001,4 млн євро. Станом на цю ж дату обсяг освоєних коштів за проєктами ЄБРР становить 1 549,73 млн євро, що відповідає 51,63% від загальної суми затверджених позик.

Отже, співпраця України з міжнародними фінансовими установами, зокрема з МВФ, Групою Світового банку, ЄБРР та іншими партнерами, відіграла вирішальну роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, підтримці структурних реформ та зміцненні стійкості країни. ці установи надавали Україні необхідні фінансові ресурси, технічну допомогу, політичні рекомендації та інвестиційні гарантії, що сприяло фіскальній стабільності, модернізації державного управління, розвитку критичної інфраструктури та підтримці приватного сектору. Аналіз взаємодії України з цими організаціями демонструє, що така співпраця не лише стабілізує національну економіку в короткостроковій перспективі, але й створює основу для сталого відновлення, зміцнення інституцій та довгострокового економічного зростання, особливо в умовах європейської інтеграції та післявоєнної відбудови.

2.2 Аналіз динаміки надходження фінансових ресурсів в економіку України

На ефективне функціонування національної економіки значною мірою залежать від обсягу, структури та стабільності надходження фінансових ресурсів. Для України ці надходження стали особливо важливими в останні роки, враховуючи необхідність підтримки макроекономічної стабільності, фінансування пріоритетних бюджетних витрат, підтримки пріоритетних галузей економіки та забезпечення стійкості до зовнішніх факторів та викликів воєнного часу. Моніторинг та аналіз динаміки фінансових ресурсів, що надходять в економіку – як з внутрішніх, так і з міжнародних джерел – надає важливе розуміння фіскальної стійкості, інвестиційної привабливості та загальної економічної траєкторії країни.

В таблиці 2.3 представлено динаміку надходжень фінансових ресурсів від міжнародних організацій та закордонних країн упродовж 2020–2025 рр. за даними Міністерства фінансів України. Цей період характеризується різким

зростанням обсягів фінансової підтримки, що особливо проявився у роки активних воєнних дій, коли потреба у ресурсах була максимальною.

У 2020 році обсяг надходжень від міжнародних партнерів становив 1029,7 млн грн, що на 9,6% менше, ніж у попередньому році. Зниження пов'язане насамперед із глобальною економічною невизначеністю, викликаною пандемією COVID-19, що призвело до перегляду програм міжнародної допомоги та тимчасового скорочення обсягів фінансової підтримки.

Таблиця 2.3

Динаміка надходжень коштів від міжнародних організацій та інших країн

Рік	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій, млн грн	1029,7	1289,9	481090,7	433404,5	473945,2	317512,9 на 1.10.25
Темп росту,	-9,6	+25,35	+372,9	-9,9	+9,4	

Складено автором на основі джерела [57].

Аналіз показав, що у 2021 році спостерігалось поживлення співпраці з міжнародними партнерами: надходження зросли на +25,35%. Це свідчить про поступове відновлення міжнародних фінансових програм та адаптацію світової економіки до умов пандемії.

Найбільш суттєві зміни відбулися у 2022 році, коли внаслідок повномасштабного вторгнення РФ. Україна отримала безпрецедентну підтримку від міжнародних фінансових інституцій, урядів іноземних держав та донорських організацій. Обсяг надходжень становив 481 090,7 млн грн. Такий різкий стрибок є характерним для періодів активних воєнних дій, коли країна потребує масштабних ресурсів для стабілізації економіки, підтримки соціальних видатків та забезпечення обороноздатності.

Темп росту станом на кінець 2022 року становить 372,9%, що було розраховано за формулою:

$$T_p = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100\% = \frac{481090,7}{1289,9} * 100\% = 372,9\%,$$

де y_i – обсяг фінансування за 2022 рік;

y_{i-1} – обсяг фінансування за 2021 рік.

За результатами аналізу було визначено, що у 2023 році обсяг фінансової підтримки залишався високим, але зменшився до 433 404,5 млн грн, що відповідає зниженню на 9,9%. Незважаючи на спад, надходження зберігають значний обсяг, що пояснюється продовженням дії міжнародних програм макрофінансової підтримки та необхідністю фінансування витрат, пов'язаних із воєнним станом і гуманітарними потребами.

У 2024 році міжнародна підтримка зросла, досягнувши 473 945,2 млн грн, що відповідає темпу приросту +9,4%. Це зростання є наслідком схвалення нових пакетів допомоги з боку Європейського Союзу, США, МВФ та інших партнерів, а також запуску механізмів довгострокового фінансування для відновлення економіки.

Станом на 1 жовтня 2025 року обсяг надходжень становить 317 512,9 млн грн. Узагальнюючи, можна стверджувати, що протягом 2020–2025 рр. міжнародна фінансова підтримка стала одним із ключових джерел забезпечення макроекономічної стабільності України (рис. 2.3).

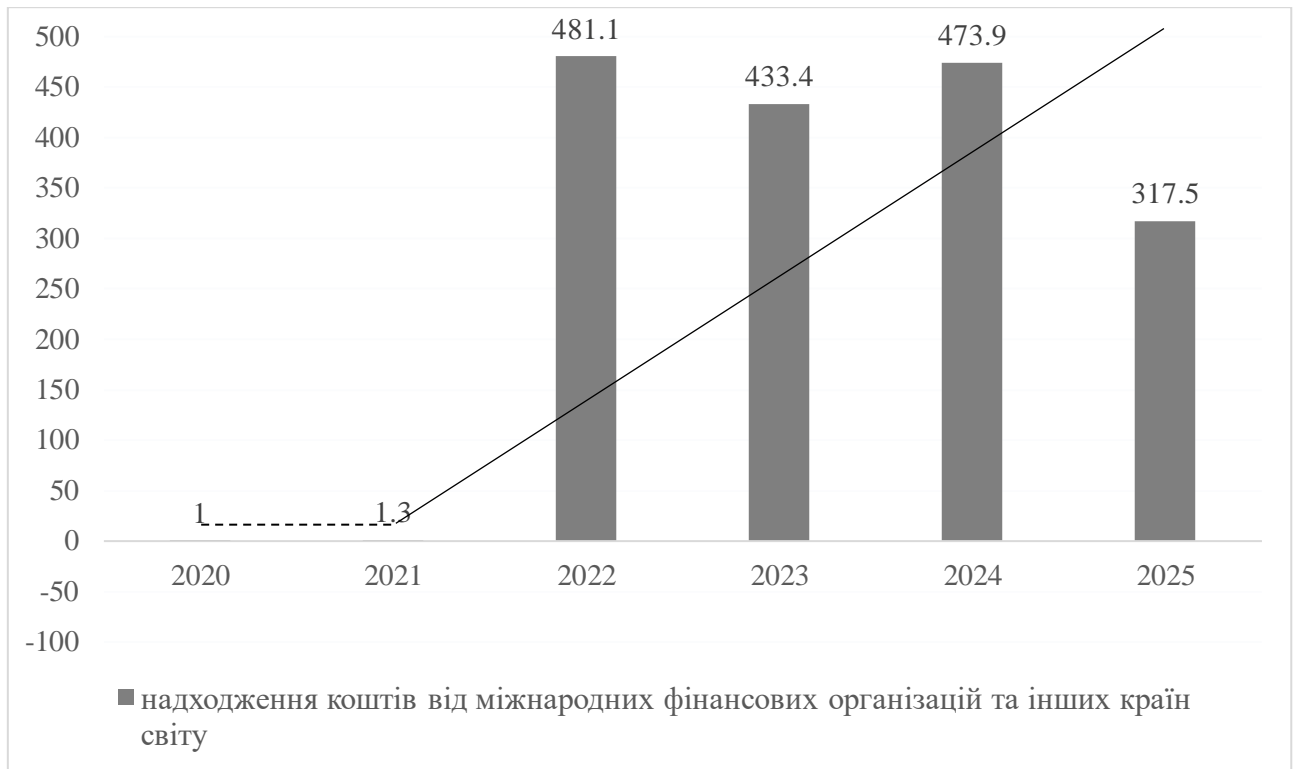

Рисунок 2.3 – Динаміка надходжень коштів від міжнародних організацій та інших країн світу

Джерело [57].

Найбільший обсяг надходжень припав на 2022–2024 рр., що безпосередньо пов'язано з воєнними подіями та посиленням зовнішньої підтримки України з боку стратегічних партнерів. Отримані кошти відіграли вирішальну роль у підтриманні бюджетної стабільності, фінансуванні соціальних програм та забезпеченні стійкості економіки в умовах воєнного часу.

Аналіз показав, що до 2023 року була зростаюча тенденція у надходженні коштів від МФО. Цей показник було визначено за формулою:

$$\bar{y} = \frac{y_1 + y_2 \dots + y_n}{n} = \frac{481,1 + 433,4 + 473,9 + 317,5}{4} = 426,5,$$

де: y_1 – 1, надходження коштів від МФО у 2022 році;

y_2 – 1,3, надходження коштів від МФО у 2023 році;

y_3 – 481,1, надходження коштів від МФО у 2024 році;

y_4 – 433,4, надходження коштів від МФО у 2025 році;

n – кількість.

З 2022 року скоротились доходи державного бюджету України спрямовуються переважно на забезпечення оборонного сектору, частка якого становить близько половини всіх бюджетних видатків. Усі цивільні потреби — соціальні програми, освіта, охорона здоров'я, інфраструктура та інші ключові сфери — фінансуються за рахунок міжнародної фінансової підтримки. У 2025 році обсяг необхідного зовнішнього фінансування оцінюється у 39,3 млрд доларів США, що підкреслює критичну залежність державних видатків від допомоги міжнародних партнерів. Такий рівень підтримки є визначальним для забезпечення макрофінансової стабільності, виконання соціальних зобов'язань і підтримки функціонування державних інституцій в умовах тривалої воєнного стану.

Аналіз діаграми показав, що найбільше фінансування було від Європейський Союз є найбільшим донором, надаючи 52,1 мільярда доларів США. Далі йдуть Сполучені Штати з 30,3 мільярда доларів США, тоді як фінансова підтримка від Європейського агентства реконструкції становить 28,2 мільярда доларів США. Міжнародний валютний фонд надає 13,4 мільярда доларів США, а Японія – 8,7 мільярда доларів США.

На рисунку 2.3 представлено розподіл фінансової допомоги Україні від основних міжнародних структур.

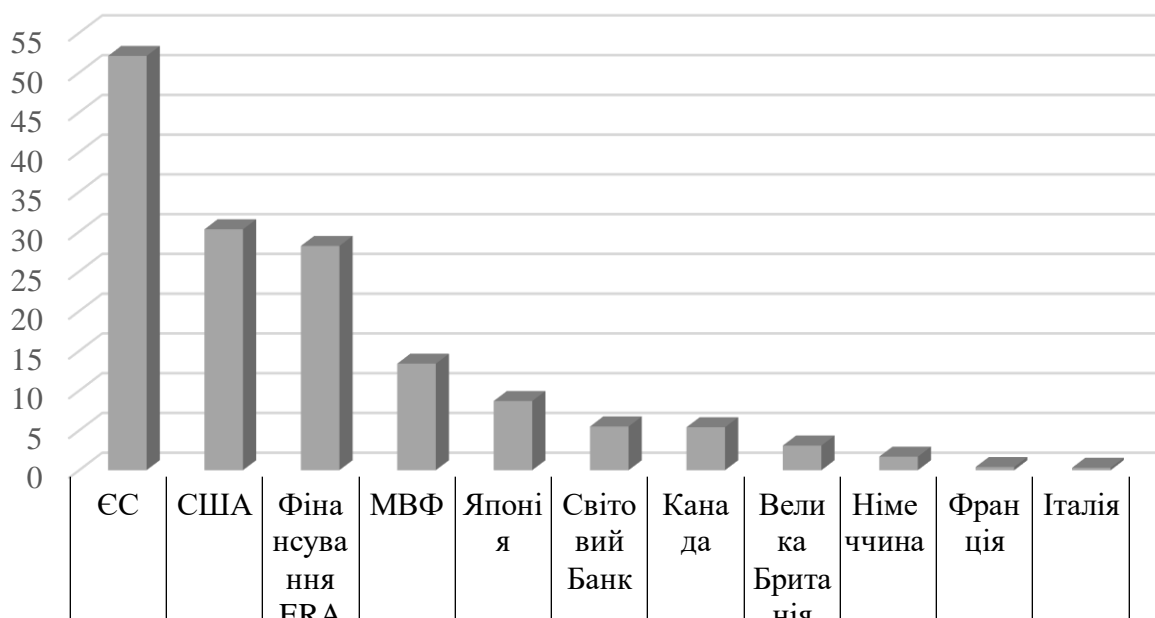

Рисунок 2.4 – діаграма фінансування України міжнародними фінансовими структурами за період 2022-2025 рр.

Створено автором на основі джерела [46].

Серед інших донорів – Світовий банк (5,5 мільярда доларів США), Канада (5,4 мільярда доларів США), Велика Британія (3,1 мільярда доларів США), Німеччина (1,7 мільярда доларів США), Франція (0,4 мільярда доларів США) та Італія (0,3 мільярда доларів США). Діаграма чітко ілюструє домінуючу роль ЄС та Сполучених Штатів у загальній структурі фінансової допомоги, зі значно меншими, але все ще суттєвими внесками від інших міжнародних партнерів.

За результатами трьох кварталів 2025 року міжнародна фінансова підтримка забезпечила покриття 55% додаткових потреб державного бюджету України. Для порівняння, у 2024 році частка зовнішніх надходжень у структурі додаткового бюджетного фінансування сягала 73%, що свідчить про певне зниження залежності бюджету від іноземної допомоги, але водночас підкреслює її все ще ключову роль. Основним джерелом зовнішнього фінансування у 2025 році стали кошти, отримані в межах програми ERA, що передбачає використання доходів від «заморожених» російських активів. Це механізм, який набуває дедалі більшого значення у міжнародній фінансовій архітектурі підтримки України, оскільки забезпечує стабільне та прогнозоване джерело надходжень без додаткового боргового навантаження [46].

Порівняння структури видатків Державного бюджету України за 2020 та 2025 роки демонструє суттєві зміни у пріоритетах фінансування, зумовлені трансформацією соціально-економічних умов (рис 2.4).

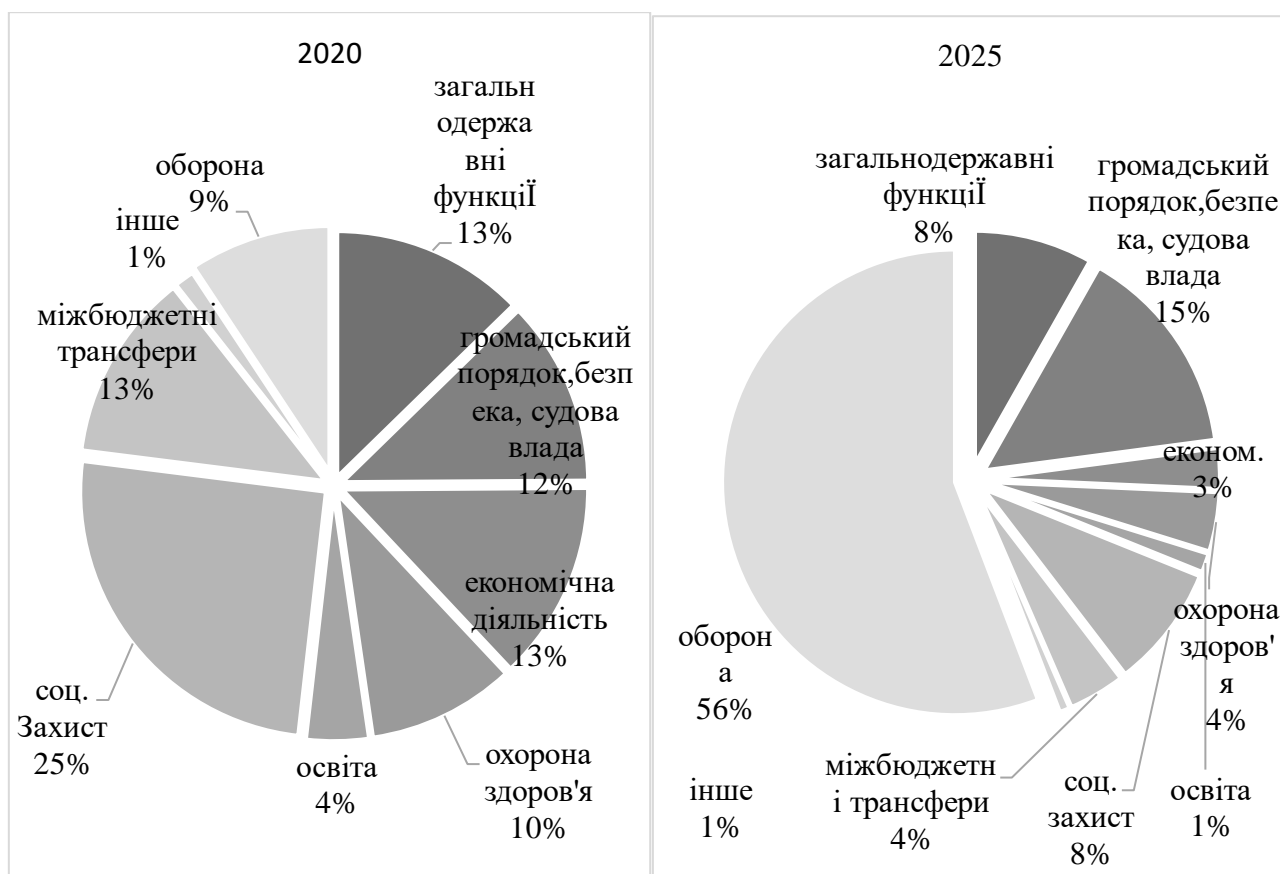

Рисунок 2.5 – Порівняння структури витрат державного бюджету 2020 та 2025 років

Джерело [57].

За результатами аналізу було визначено, що у 2020 році видаткова частина бюджету мала більш збалансовану структуру: найбільшу частку становили міжбюджетні трансферти (25,2 %), соціальний захист (13,1 %), загальнодержавні функції (12,7 %), економічна діяльність (12,2 %), охорона здоров'я (9,7 %) та оборона (9,3 %). Вказані пропорції свідчать про спрямованість бюджетної політики на забезпечення соціальної стабільності, функціонування інфраструктури та підтримку ключових сфер розвитку економіки.

Натомість у 2025 році структура видатків зазнала радикальних змін. Найбільшу частку займають видатки на оборону – 55,8 %, що більш ніж у шість разів перевищує рівень 2020 року. Це відображає домінування військових потреб у бюджетній політиці та концентрацію ресурсів на забезпеченні національної безпеки. Значно зменшилася частка міжбюджетних трансфертів

(до 14,7 %) та соціального захисту (до 8,5 %). Помітно скоротилися видатки на економічну діяльність (від 12,2 % до 3,9 %) та освіту (від 4,1 % до 1,3 %). Частка видатків на охорону здоров'я впала до 4,1 %, що майже вдвічі менше порівняно з 2020 роком.

Таким чином, аналіз структури видатків показує перехід від соціально орієнтованої моделі бюджету (2020 рік) до воєнної моделі фінансування (2025 рік), у якій абсолютний та відносний пріоритет має оборонний сектор. Це свідчить про суттєву зміну фіскальних пріоритетів держави в умовах тривалого воєнного стану та значного навантаження на бюджетну систему.

Відповідно до перерозподілу бюджетних пріоритетів, простежених у структурі видатків, динаміка виконання державного бюджету у 2020–2025 рр. демонструє різке посилення фіскального навантаження на державні фінанси. У 2020–2021 рр. бюджетна система ще зберігала відносно збалансовані параметри: доходи та видатки зростали поступово, а дефіцит залишався контрольованим (5,18% ВВП у 2020 р. та 3,63% ВВП у 2021 р.) (табл. 2.4).

Дані таблиці демонструють суттєві структурні зміни у формуванні дефіциту державного бюджету України впродовж аналізованого періоду 2020–2024 рр. У 2020 р., коли розпочалась пандемія COVID-19, дефіцит державного бюджету становив 217,1 млрд грн, що більше на 178,2% порівняно з попереднім роком. Збільшення видатків за відносно повільного приросту доходів спричинило помітне розширення фіскального дисбалансу.

Таблиця 2.4

Динаміка дефіциту державного бюджету України у період 2020 - 2025 рр.

Рік	Доходи, млрд грн	Видатки, млрд грн	Кредитування, млрд грн	Дефіцит, млрд грн	Темп росту дефіциту, %
2020	1076,0	1288,0	5,1	217,1	+178,2
2021	1296,9	1490,6	4,5	197,9	-8,8
2022	1787,4	2705,4	-3,3	914,7	+362,1

2023	2671,9	4014,4	-9,3	1333,1	+45,7
2024	3122,7	4486,7	-5,5	1358,5	+1,9

Складено автором на основі джерела [57].

У 2021 р. спостерігалось тимчасову стабільністю бюджету, у цей рік збільшилися доходи та зменшився дефіцит бюджету до 197,9 млрд грн, а темп його зміни мав від'ємне значення (-8,8%). Це стало можливим завдяки зростанню доходів державного бюджету до 1296,9 млрд грн при помірному збільшенні видатків. Таким чином, 2021 рік характеризується відносною стабілізацією фіскальної системи після кризового 2020 р.

Зміна тенденцій відбулася у 2022 р., коли внаслідок повномасштабної війни бюджетні показники зазнали фундаментальних деформацій. Видатки збільшилися більш ніж удвічі (до 2705,4 млрд грн), тоді як доходи зросли до 1787,4 млрд грн. Дефіцит бюджету досяг 914,7 млрд грн, а темп його зростання становив +362,1%, що є безпрецедентним показником для всієї новітньої бюджетної історії України. Це свідчить про перехід державних фінансів у режим екстремальної мобілізації ресурсів.

У 2023 р. тенденція до поглиблення бюджетного дисбалансу продовжилася, дефіцит зріс до 1333,1 млрд грн. Водночас доходи підвищилися до 2671,9 млрд грн, однак темпи зростання видатків (4014,4 млрд грн) суттєво їх перевищували. Це підтверджує ключову роль зовнішнього фінансування у забезпеченні стійкості державного сектору.

У 2024 р. дефіцит досяг 1358,5 млрд грн, а його темп зростання стабілізувався (1,9%). Доходи та видатки збільшилися відповідно до 3122,7 млрд грн та 4486,7 млрд грн, що засвідчує поступове уповільнення фіскального розриву. Незважаючи на збереження рекордно високих номінальних показників, динаміка 2024 р. свідчить про часткову адаптацію бюджетної системи до умов війни та підвищення прогнозованості зовнішньої фінансової підтримки.

Аналіз надходження фінансових ресурсів до України протягом досліджуваного періоду демонструє великі фіскальні зміни під впливом глобальних потрясінь та повномасштабної війни. Динаміка свідчить про зростаючу залежність від зовнішньої фінансової допомоги, яка стала критичним стабілізуючим фактором у періоди надзвичайного бюджетного тиску та стрімкого зростання витрат на оборону. Міжнародні фінансові установи, уряди-донори та інвестиційні механізми надали безпрецедентні обсяги підтримки, дозволивши Україні підтримувати макроекономічну стабільність, виконувати важливі соціальні та гуманітарні функції, а також забезпечувати функціонування державних інституцій, незважаючи на серйозні економічні потрясіння. Водночас структурний зсув бюджетних пріоритетів — від соціально орієнтованої моделі у 2020 році до моделі, що домінує в обороні, до 2025 року — підкреслює глибоку переорієнтацію національної фінансової політики в умовах воєнного часу. Зовнішнє фінансування не лише пом'якшило фіскальні дисбаланси, але й стало незамінною опорою економічної стійкості України та фундаментальною передумовою її довгострокового відновлення та сталого розвитку.

2.3 Оцінка банківської системи України

Банківська система України займає центральне місце в національній фінансовій системі, забезпечуючи безперервний обіг фінансових ресурсів, стабільність грошових потоків та підтримку економічної активності. Її функціонування визначає здатність держави реагувати на внутрішні та зовнішні виклики, підтримувати макроекономічну рівновагу та створювати умови для сталого розвитку.

Упродовж досліджуваного періоду з 2020 р. по 2025 р. банківська система України зазнала значних коливань, які були спричинені макроекономічними потрясіннями, пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. Загальний обсяг активів банків зростав протягом усього періоду, однак характер цього

зростання був переважно неорганічним — під впливом інфляції, зміцнення валютної позиції та підвищеної ролі держави у банківському секторі.

Аналіз даних таблиці 2.5 дозволяє простежити ключові тенденції розвитку банківської системи України в умовах суттєвих макроекономічних і геополітичних трансформацій.

Таблиця 2.5

Динаміки основних показників функціонування банківської системи
України у 2020–2025 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025 (станом на 1.11.2025)	Темп приросту, %
Загальна кількість банків, шт	75	74	71	67	63	61	-18,7
В тому числі з іноземним капіталом, шт	35	33	33	30	27	26	-24,7
Обсяг активів, млрд грн	1494,4	1822,8	2053,9	2353,6	2942,8	3422,6	+129,0
Капітал, млрд грн	2485,4	2669,9	2697,3	3325,5	4310,1	4176,9	+68,1

Складено автором на основі джерела [59, 61].

Упродовж 2020–2021 рр. спостерігалось поступове зміцнення сектору: нарощування активів, зростання обсягів депозитів населення та бізнесу, а також відновлення кредитної активності на тлі адаптації економіки до постпандемічних умов. Цей етап характеризувався стабільною ліквідністю банків, покращенням якості кредитного портфеля та зниженням частки непрацюючих активів, що свідчило про підвищення стійкості фінансової системи.

Аналіз динаміки показав, що показники активів та депозитної бази зазнали структурного перерозподілу, а кредитний ринок істотно скоротився через падіння ділової активності та зростання ризиків. Частка проблемних

кредитів у цей період мала тенденцію до зростання, відображаючи погіршення платіжної дисципліни позичальників та перехід економіки у режим кризового функціонування. Водночас спостерігалось значне підвищення вимог до ліквідності та капіталізації банків, що стало наслідком політики Національного банку України, спрямованої на підтримку стабільності сектору.

Обсяг капіталу у 2025 році збільшився на 68,1% у порівнянні з 2020 роком. Темп приросту було визначено за формулою:

$$T_{\text{ПР}} = \frac{y_i}{y_0} * 100\% = \frac{4176,9}{2485,4} * 100\% = 68,1\%,$$

де y_i – обсяг капіталу у 2025 році;

y_0 – обсяг капіталу у базовому 2020 році.

У 2023–2024 рр. банківська система продемонструвала ознаки поступової стабілізації. Депозитна база відновилася під впливом державних механізмів гарантування, а також зростання довіри населення до банківського сектору. Активи зросли, частково завдяки операціям із державними цінними паперами та розширенню співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Натомість кредитний портфель залишався відносно слабким, що пояснюється високим рівнем воєнних ризиків та обмеженою інвестиційною активністю бізнесу.

Банківська система характеризується підвищеним рівнем ліквідності, зростанням активів та стабільною депозитною базою, що забезпечує її операційну стійкість навіть в умовах тривалого воєнного стану. Хоча частка непрацюючих кредитів залишається суттєвою, спостерігається тенденція до її поступового зниження завдяки реалізації програм реструктуризації та державного гарантування. Загалом, динаміка ключових індикаторів свідчить про здатність банківського сектору адаптуватися до кризових умов, виконувати функції фінансового посередництва та підтримувати макрофінансову стабільність країни [59].

Попри воєнний стан, банківська система зберегла операційну стійкість, що було результатом попередніх реформ та консервативної політики НБУ. Комерційні банки стабільно виконували нормативи, зокрема нормативи ліквідності, завдяки значному обсягу високоліквідних активів та жорсткій монетарній політиці. Рівень регулятивного капіталу залишався достатнім, а стрес-тестування підтвердило здатність більшості банків витримувати навіть песимістичні сценарії. Важливою ознакою стійкості стала безперебійна робота платіжної інфраструктури та швидке відновлення системи після кібератак та обстрілів критичної інфраструктури. Таким чином, банківська система стала одним з ключових факторів макрофінансової стабільності країни.

Взаємодія між банківською системою України та міжнародними фінансовими організаціями є фундаментальним компонентом фінансової стабільності країни та її інтеграції у світове економічне середовище. Протягом останніх десятиліть фінансовий сектор України залишався дуже залежним від зовнішніх інституційних партнерів, участь яких значною мірою сприяла модернізації банківського регулювання, вдосконаленню механізмів нагляду та підвищенню стійкості вітчизняних банків до внутрішніх та зовнішніх потрясінь. Співпраця з такими інституціями, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Група Світового банку, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Міжнародна фінансова корпорація (МФК), відіграла вирішальну роль у формуванні траєкторії розвитку банківського сектору України, особливо в періоди макроекономічної, геополітичної та політичної нестабільностей.

МВФ продовжує бути ключовим стабілізуючим партнером для банківської та фінансової системи України. Хоча ресурси МВФ не спрямовуються безпосередньо на баланси комерційних банків, інституційний вплив співпраці є значним. Програми МВФ встановлюють широкий набір структурних орієнтирів, які стимулюють регуляторні реформи, зміцнюють незалежність Національного банку України (НБУ) та посилюють нагляд. Акцент МВФ на макрофінансовій стабільності, таргетуванні інфляції, гнучкості

обмінного курсу та скороченні непрацюючих кредитів безпосередньо вплинув на трансформацію вітчизняного банківського середовища, забезпечивши його більшу адаптивність до кризових умов.

Група Світового банку надає суттєву фінансову та аналітичну підтримку, що сприяє довгостроковому інституційному зміцненню українських банків. На відміну від МВФ, основною функцією якого є макроекономічна стабілізація, Світовий банк зосереджується на структурній модернізації, покращенні управління фінансовим сектором та впровадженні міжнародних стандартів, включаючи регуляторні принципи Базеля III. Участь Світового банку сприяла розробці механізмів для розширення фінансової інклюзії, цифровізації банківських операцій та вдосконаленню систем захисту прав споживачів. Програми технічної допомоги, що реалізуються Світовим банком, також відіграли важливу роль у покращенні інституційного потенціалу НБУ, підтримці переходу до більш ризикоорієнтованої моделі нагляду та сприянні узгодженню вітчизняного банківського регулювання з передовими світовими практиками.

Не менш важливу роль відіграють європейські фінансові установи, зокрема ЄБРР та ЄІБ, які залишаються одними з найбільших іноземних інституційних інвесторів у фінансовий сектор України. Їхня співпраця з українськими банками характеризується поєднанням прямої участі капіталу, довгострокових кредитних ліній та консультаційної підтримки, спрямованої на підвищення операційної ефективності та зміцнення стійкості. Участь ЄБРР прискорила трансформацію систем корпоративного управління в державних банках, стимулювала розширення кредитування малих та середніх підприємств, а також сприяла впровадженню стійких та екологічно орієнтованих інструментів фінансування. ЄІБ, у свою чергу, сприяє зміцненню ресурсної бази банківського сектору, підтримуючи довгострокові інвестиційні проекти, з особливим акцентом на інфраструктуру, енергоефективність та цифрову модернізацію. Завдяки цим втручанням європейські установи заохочували банківський сектор України до впровадження сучасних європейських

стандартів, тим самим підтримуючи його поступову інтеграцію у фінансову архітектуру ЄС.

У сукупності, співпраця з міжнародними фінансовими організаціями мала багатовимірний стабілізуючий ефект на банківську систему України. Вона зміцнила інституційні основи фінансового сектору, сприяла модернізації регуляторної бази, підтримала структурні трансформації як у державних, так і в приватних банках, а також сприяла формуванню більш стійкого та конкурентного банківського середовища. Більше того, така співпраця посилила довіру інвесторів та покращила фінансову репутацію України на світовій арені, що особливо важливо в умовах тривалого військового конфлікту та необхідності швидкого післявоєнного відновлення. В результаті, міжнародні фінансові організації стали невід'ємною частиною довгострокової стійкості та стратегічного розвитку банківської системи України, забезпечуючи відповідність її еволюції міжнародним стандартам та світовим економічним тенденціям.

Дані, представлені в таблиці 2.6, показують динаміку зовнішньої заборгованості України перед основними міжнародними фінансовими організаціями за період 2020–2025 років.

Впродовж досліджуваного періоду спостерігається стабільне та значне збільшення запозичень, що відображає як зростаючі фінансові потреби держави, так і активізацію співпраці з ключовими інституційними кредиторами. Це зростання відображає як активізацію структурної співпраці між Україною та світовими фінансовими інституціями, так і поглиблення фіскального тиску, спричиненого економічною нестабільністю та наслідками повномасштабної війни.

Протягом досліджуваного періоду позики Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) становлять основу структури зовнішнього фінансування України, демонструючи їхню ключову роль у підтримці макроекономічної стабільності, бюджетної стійкості та ініціатив структурних реформ.

Таблиця 2.6

Динаміка заборгованості України за позиками одержаними від міжнародних фінансових організацій за період 2020-2025 рр., млрд дол США

	2020	2021	2022	2023	2024	2025 (станом на 30.09.2025)
Міжнародний Валютний Фонд	4,23	4,36	6,40	10,00	13,55	13,83
Міжнародний банк реконструкцій та розвитку	5,29	6,16	7,72	12,00	16,18	16,26
Міжнародна асоціація розвитку (МБРР)	0,00	0,00	0,58	1,05	5,79	6,13
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,04	0,06	0,08	0,11	0,11	0,11
Європейський Союз	4,68	5,00	12,37	32,90	44,01	68,31
Європейський Інвестиційний Банк	0,95	1,02	2,68	3,03	2,95	3,23
Європейський банк реконструкцій та розвитку	0,48	0,39	0,26	0,19	0,10	0,09
Банк розвитку Ради Європи	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01
Всього	44,51	47,66	63,59	94,79	114,88	141,65
Темп росту, %	+7,0	+7,1	+33,4	+49,1	+21,19	+23,3

Складено автором на основі джерела [61].

Поступове збільшення зобов'язань перед МВФ з 4,23 млрд доларів США у 2020 році до 13,83 млрд доларів США у 2025 році свідчить про зростаючу залежність від інструментів стабілізації, тоді як розширення запозичень МБРР — з 5,29 млрд доларів США до 16,26 млрд доларів США, що свідчить про те, використовує довгострокові програми кредитування для економічного розвитку [63].

У результаті досліджень було визначено, Європейський Союз є найбільшим джерелом фінансування серед міжнародних партнерів та характеризується найбільшим темпом зростання. Внесок ЄС за аналізований період зростає більш ніж у чотирнадцять разів, значною мірою завдяки пакетам

макрофінансової допомоги та винятковим програмам підтримки, розробленим для підтримки фінансової системи України в умовах воєнного часу. Ця динаміка демонструє зміцнення геополітичного та фінансового партнерства між Україною та європейським блоком, а також стратегічний інтерес ЄС до підтримки стійкості та інституційних реформ України.

Зобов'язання перед іншими інституціями, такими як Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Фонд чистих технологій Групи Світового банку та Банк розвитку Ради Європи, залишаються порівняно скромними в абсолютному вираженні. Тим не менш, вони відіграють важливу роль у фінансуванні цільових інвестиційних проектів, програм енергоефективності, розвитку інфраструктури та інституційної модернізації. Поява Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій (MIGA) як більш значного кредитора, починаючи з 2022 року, свідчить про розширення інструментів зменшення ризиків, спрямованих на підтримку приватних інвестицій та економічного відновлення.

За результатами аналізу було виявлено, що сукупне боргове навантаження впродовж у 2025 році збільшилось на 97,14 млрд доларів США у порівнянні з 2020 роком. Значні темпи зростання, особливо у 2022 та 2023 роках, відповідають періодам найвищих потреб у зовнішньому фінансуванні, що відображає як скорочення внутрішніх джерел доходів, так і необхідність компенсації надзвичайних витрат воєнного часу. Хоча зростання дещо сповільнюється у 2024–2025 роках, тенденція до зростання зберігається, що сигналізує про стійку залежність від багатосторонньої допомоги як ключового елемента фіскальної стабілізації та економічної реконструкції.

Фінансова співпраця України з міжнародними організаціями значно активізувалася з 2020 року, перетворивши ці установи на незамінних партнерів у забезпеченні макроекономічної стійкості, бюджетної підтримки та довгострокового планування розвитку. Зростання заборгованості, хоча й є важливим за нинішніх умов, підкреслює важливість розробки збалансованої

стратегії управління боргом та зміцнення внутрішнього економічного потенціалу для зменшення довгострокової фінансової вразливості.

Отже, аналіз банківської системи України та її взаємодії з міжнародними фінансовими установами за період 2020–2025 років демонструє складну, але адаптивну трансформацію національної фінансової архітектури в умовах безпрецедентного макроекономічного, геополітичного та інституційного стресу. Незважаючи на дестабілізуючий вплив кризи COVID-19 та глибокі потрясіння, спричинені повномасштабною війною, банківський сектор зберіг безперервність операційної діяльності, підтримував достатню ліквідність та продемонстрував прогрес у зміцненні достатності капіталу, прозорості та практик управління ризиками. Емпіричні тенденції показують, що зростання активів, стабілізація депозитної бази та поступове покращення якості кредитних портфелів підтримувалися не лише внутрішніми регуляторними реформами, але й розширенням стратегічної участі багатосторонніх фінансових установ. Значне збільшення зовнішніх запозичень, зокрема від МВФ, Групи Світового банку та Європейського Союзу, відображає як зростання фіскальних потреб держави, так і вирішальну роль міжнародних партнерів у забезпеченні макрофінансової стабільності, підтримці бюджетної стійкості та прискоренні модернізації регуляторної бази. Водночас, швидке розширення багатосторонньої допомоги підкреслює зростаючу залежність від зовнішнього фінансування та терміновість розробки збалансованої, перспективної стратегії управління боргом. У сукупності ці висновки підтверджують, що банківська система стала центральним стовпом економічної стійкості під час війни, тоді як активізація співпраці з глобальними фінансовими інституціями стала вирішальним фактором зміцнення інституцій, потенціалу для посткризового відновлення та довгострокового наближення до міжнародних стандартів.

Висновок до 2 розділу

Аналіз показав, що співпраця України з міжнародними фінансовими установами перетворилася на фундаментальну основу її макроекономічної стійкості, інституційної модернізації та фіскальної стійкості, особливо в надзвичайних умовах управління воєнного часу. Довгострокове партнерство з Міжнародним валютним фондом, яке пройшло кілька окремих етапів з 1992 року, забезпечило не лише значні фінансові ресурси, але й необхідну технічну допомогу, яка зміцнила системи монетарної політики, покращила фіскальне управління та підтримала структурні реформи, спрямовані на покращення управління державними фінансами та регуляторного потенціалу. Паралельна співпраця з Групою Світового банку сприяла масштабним інвестиціям у критично важливі сектори, сприяла відновленню інституційного потенціалу та підтримувала національне відновлення за допомогою таких інструментів, як програма PEACE та цільові донорські трастові фонди. Накопичені дані свідчать про те, що міжнародна допомога відіграла вирішальну роль у стабілізації платіжного балансу України, зміцненні банківського сектору, розширенні доступу до пільгового фінансування та створенні умов, що сприяють довгостроковому економічному зростанню та інтеграції в європейську та світову економічні системи. Відповідно, систематична оцінка цих партнерств є необхідною для формування узгодженої економічної політики, визначення пріоритетів зусиль з післявоєнної відбудови та забезпечення того, щоб траєкторія трансформації України залишалася чітко узгодженою з принципами сталого розвитку, прозорості та європейської інтеграції.

Динаміка надходжень фінансових ресурсів в Україну упродовж 2020–2025 рр. демонструє трансформацію фінансової архітектури держави під впливом масштабних внутрішніх та зовнішніх викликів. До початку повномасштабної війни надходження від міжнародних організацій та закордонних країн відігравали важливу, але не домінуючу роль у забезпеченні фіскальної стійкості. Однак із 2022 року вони стали ключовим елементом фінансової стабілізації, що дозволило державі компенсувати різке зростання оборонних і гуманітарних видатків у період найвищого економічного

навантаження. Стрімке збільшення міжнародної допомоги у 2022–2024 рр. свідчить про безпрецедентну підтримку з боку глобальних партнерів, що проявилася у масштабних кредитних програмах, грантовому фінансуванні, макрофінансовій допомозі та цільових інвестиційних механізмах. Проведений аналіз показав, що ця підтримка не лише забезпечила необхідні ресурси для покриття дефіциту бюджету, але й стала визначальним чинником у збереженні функціонування ключових державних інституцій та соціальних програм в умовах воєнного стану. У 2025 році міжнародні ресурси продовжують відігравати провідну роль, про що свідчить покриття понад половини додаткових потреб бюджету зовнішніми надходженнями.

Банківська система України, незважаючи на безпрецедентний макроекономічний та геополітичний тиск, зберегла інституційну стійкість та продовжує функціонувати як критично важлива опора національної фінансової стабільності. Спостережувані тенденції зростання активів, зміцнення ліквідності, регуляторного коригування та посилення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями підкреслюють адаптивну здатність сектору та його стратегічну роль у забезпеченні макрофінансової рівноваги. Зовнішня фінансова підтримка, зокрема від МВФ, Групи Світового банку, ЄБРР, ЄІБ та Європейського Союзу, не лише пом'якшила наслідки потрясінь, пов'язаних з війною, але й прискорила структурні реформи, сприяючи більшій прозорості, посиленню практики управління ризиками та регуляторному зближенню зі світовими стандартами. Отже, банківський сектор виступає як стабілізуючим механізмом під час кризи, так і основоположним рушієм довгострокового економічного відновлення України та інтеграції у світову фінансову архітектуру.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МІЖНАРОБНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

3.1 Міжнародний досвід як напрям ефективного співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями

Вивчення міжнародного досвіду співпраці між європейськими фінансовими організаціями та державами-членами Європейського Союзу є важливим для розуміння механізмів, за допомогою яких досягається регіональна фінансова стабільність, економічна інтеграція та сталий розвиток. Європейські фінансові установи, такі як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та різні фінансові механізми ЄС, відіграють ключову роль у підтримці структурних реформ, фінансуванні інфраструктурних проектів та підвищенні стійкості національних економік у рамках ЄС. Їхня діяльність показує комплексну модель багаторівневої фінансової взаємодії між організаціями та країнами-членами, яка поєднує інвестиційні інструменти, технічну допомогу та координацію політики. Вивчення цього досвіду забезпечує цінну аналітичну основу для оцінки передового досвіду у фінансовому управлінні, ефективності наднаціональних інструментів підтримки та потенційних шляхів узгодження фінансової системи України з європейськими стандартами в контексті поточних інтеграційних процесів. Ця динамічна модель виявилася важливою для підтримки національних економік у періоди фінансової кризи, а також для стимулювання сталого розвитку та сприяння інституційній трансформації. Вивчення цього досвіду в широкому та комплексному ключі є особливо актуальним для України, фінансова та економічна архітектура якої зазнає швидких трансформацій в умовах війни, реконструкції та стратегічного узгодження з

Європейським Союзом. Накопичена європейська практика демонструє, що міжнародна фінансова співпраця не обмежується припливом зовнішніх ресурсів, а являє собою складний структурний процес, який формує національну економічну політику, регуляторні рамки та довгострокові пріоритети розвитку.

Співпраця між країнами ЄС та основними фінансовими установами, такими як Міжнародний валютний фонд, Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку та Європейський механізм стабільності, відображає давню традицію багатосторонньої взаємодії, спрямованої на посилення економічної стабільності та підтримку структурних реформ. Протягом останніх десятиліть ці установи зарекомендували себе як ключові гравці європейської фінансової архітектури, пропонуючи країнам доступ до довгострокового фінансування, макроекономічної експертизи та політичних рекомендацій, які не можуть бути відтворені лише національними установами. МВФ відіграв визначальну роль у стабілізації економіки під час криз, надаючи як фінансові ресурси, так і політичні рамки, необхідні для відновлення макроекономічного балансу. ЄІБ виступає головним банком розвитку Європейського Союзу, реалізуючи масштабні інвестиційні програми, що підтримують модернізацію інфраструктури, трансформацію енергетики та інноваційне зростання. ЄБРР був фундаментальним рушієм розвитку приватного сектору та зміцнення інституцій у Центральній та Східній Європі, де його діяльність сприяла формуванню ринку та регуляторній конвергенції зі стандартами ЄС. ЄМС, як основний інститут управління кризами в євроні, забезпечив механізми стабілізації, необхідні для забезпечення фінансової безпеки та захисту цілісності валютного союзу.

Для України досвід Польщі є особливо цінним для розуміння того, як ефективна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями може пришвидшити економічні трансформації та інституційний розвиток. Хоча Україна має значний економічний потенціал, масштаби зовнішньої фінансової підтримки, яку вона отримує, залишаються значно нижчими, ніж у порівнянних

європейських країнах. Хоча Україна щорічно залучає приблизно 500–600 мільйонів доларів США зовнішнього фінансування, Польща послідовно мобілізує кілька мільярдів доларів через структуровані партнерства з ключовими міжнародними фінансовими установами, включаючи Європейський Союз, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Міжнародний валютний фонд (МВФ). Така співпраця відіграла вирішальну роль у зміцненні макроекономічної стабільності Польщі та сприянні довгостроковому розвитку [65].

Прогрес Польщі значною мірою був зумовлений не лише припливом інвестицій, а й створенням ефективної інституційної бази, що відповідає принципам управління ЄС та стандартам міжнародних фінансових установ (МФУ). Польський уряд інституціоналізував широку систему співпраці з європейськими фінансовими організаціями, що дозволило країні отримати доступ до значних фінансових ресурсів через структурні фонди, фонди згуртування та спеціалізовані програми розвитку. Ці механізми підтримували пріоритетні сектори, такі як модернізація інфраструктури, технологічні інновації, регіональний розвиток та реформи соціальної політики. Важливо, що програми, що фінансуються ЄС та МФУ, такі як «Інноваційна економіка» та «Розвиток східної Польщі», забезпечували не лише фінансування, але й технічну допомогу, інструменти моніторингу та реформи управління, які значно покращили адміністративну спроможність.

Центральним компонентом ефективності Польщі було впровадження адміністративних та антикорупційних реформ, узгоджених з рекомендаціями Європейської Комісії, ОЕСР та МВФ. Ці реформи запровадили вищі стандарти прозорості, підзвітності та управління державними фінансами. В результаті Польща створила середовище управління, в якому міжнародна фінансова підтримка могла бути ефективно засвоєна з меншим інституційним ризиком. Досвід країни демонструє, як цілеспрямована співпраця з міжнародними фінансовими установами сприяє формуванню стійких державних інституцій, покращує фінансову дисципліну та посилює моніторинг державних витрат —

усе це є важливим для побудови довіри між міжнародними фінансовими партнерами.

Більшість зовнішніх фінансових ресурсів, отриманих Польщею, надходили від інституцій ЄС та фінансових організацій, пов'язаних з ОЕСР. Співпраця включала політичне керівництво, фінансову підтримку та багаторічні стратегії розвитку. Такі партнерства були зосереджені на структурних реформах, інноваційній політиці та сприянні конкурентоспроможності. Факторами, що зміцнили довіру до Польщі серед міжнародних партнерів, були макроекономічна стабільність, низька інфляція, передбачуване правове середовище, ефективні механізми боротьби з корупцією та кваліфікована робоча сила. Ці елементи збільшили здатність Польщі брати участь у складних фінансових програмах, що управляються міжнародними фінансовими організаціями, та забезпечили сталий економічний прогрес [66].

ЄС активно сприяє довгостроковій співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та підтримує держави-члени в інтеграції глобальних фінансових стандартів. Ця інституційна модель надає Україні можливість адаптувати європейські практики управління державними фінансами, регулювання прозорості та співпраці з наднаціональними інституціями розвитку. Політика ЄС надає пріоритет довгостроковим проектам розвитку, що фінансуються спільно з ЄІБ, ЄБРР та іншими інституціями, з метою підвищення конкурентоспроможності, вдосконалення нормативно-правової бази, сприяння розвитку людського капіталу та зменшення регіональної нерівності.

Досвід провідних країн ЄС, таких як Німеччина, Франція та Велика Британія, додатково демонструє, як структурована співпраця з міжнародними фінансовими організаціями може зміцнити національні економічні стратегії. Наприклад, партнерство Німеччини з ЄІБ та МВФ підкреслює важливість надійних вітчизняних фінансових установ та прозорого макроекономічного управління. Фінансова система Франції, що підтримується рамками ОЕСР та ЄС, ілюструє, як комплексні правові та адміністративні механізми, включаючи

захист прав інвесторів, сучасні податкові пільги та агентства інституційної підтримки, працюють у координації з міжнародними організаціями для сприяння національному розвитку. Велика Британія також історично підтримувала тісну співпрацю зі світовими фінансовими установами, поєднуючи ліберальне регулювання ринку з цільовими стимулами для інновацій та досліджень, багато з яких відповідають ширшим принципам міжнародних фінансових установ щодо сталого розвитку.

Для України ці міжнародні приклади підкреслюють необхідність посилення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями як ключового компонента економічної модернізації. Підвищення стандартів управління, підвищення прозорості, зменшення корупції та узгодження національного фінансового регулювання з європейськими та міжнародними нормами є важливими передумовами для глибшої взаємодії з такими інституціями, як МВФ, ЄБ, ЄБРР та Світовий банк. Польський досвід чітко демонструє, що стійка співпраця з міжнародними фінансовими установами може значно покращити адміністративний потенціал, підтримати структурні реформи та забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів [68].

Приклад Греції під час кризи суверенного боргу ілюструє здатність скоординованих програм МВФ-ЄС відновлювати макроекономічну стабільність за екстремальних обставин. Фінансовий колапс Греції виявив значні слабкі місця у фіскальному управлінні, банківському нагляді та структурній конкурентоспроможності, що вимагало негайного та масштабного втручання. МВФ та інституції ЄС спільно запропонували комплексну програму коригування, що включала фіскальну консолідацію, реструктуризацію банківського сектору та модернізацію державного управління. Хоча процес був складним та соціально складним, співпраця зрештою дозволила Греції стабілізувати свої державні фінанси, відновити банківську систему, зменшити частку непрацюючих кредитів та відновити довіру до ринку. Цей приклад підкреслює роль зовнішньої допомоги не лише як фінансового буфера, а й як каталізатора систематичних реформ, необхідних для довгострокової стійкості.

Подібний показовий приклад можна знайти в Ірландії, де світова фінансова криза спричинила серйозний крах банківського сектору. Втручання МВФ та Європейського механізму стабільності забезпечило ліквідність та політичну базу, необхідні для запобігання системній неплатоспроможності та відновлення довіри. Програма включала рекапіталізацію великих банків, реструктуризацію фінансових установ, впровадження вдосконалених механізмів нагляду та посилені стандарти управління в банківському секторі. Успішний та відносно швидкий вихід Ірландії з програми коригування широко згадується як один з найефективніших прикладів вирішення криз у сучасній європейській історії. Це демонструє цінність поєднання міжнародної фінансової підтримки із сильними національними інституціями та політичною відданістю реформам [69].

Країни Балтії пропонують ще один показовий приклад ефективної співпраці. Після світової фінансової кризи Естонія, Латвія та Литва розпочали широку співпрацю з МВФ та ЄБРР для відновлення макроекономічного балансу та зміцнення фінансової стабільності. Їхні уряди запровадили структурні реформи, спрямовані на покращення управління державними фінансами, посилення пруденційного регулювання та підвищення прозорості фіскальних операцій. Технічна допомога МВФ підтримувала впровадження передових монетарних систем та систем управління ризиками, тоді як ЄБРР сприяв зростанню та модернізації приватного сектору. Ці країни згодом запровадили гнучкі фіскальні системи та надійні механізми нагляду, що значно покращило їхню стійкість до зовнішніх потрясінь. Досвід Балтійського регіону показує, що менші економіки можуть отримати значну користь від міжнародної фінансової участі, особливо коли така співпраця інтегрована в ширші стратегії зміцнення інституцій та модернізації регулювання[73].

Однією з найважливіших характеристик європейської співпраці з міжнародними фінансовими організаціями є акцент на інституційному розвитку. Фінансова підтримка постійно супроводжується політичним діалогом, технічною допомогою та механізмами координації, що забезпечують

відповідність сучасним стандартам управління. Ця особливість відрізняє європейську модель від традиційного фінансування розвитку, оскільки фокус виходить за рамки припливу капіталу та включає трансформацію регуляторних систем, державного управління та нагляду за фінансовим сектором. Програми МВФ у Європі зазвичай включають реформи в операціях центральних банків, фіскальну прозорість та структурну конкурентоспроможність. Проекти ЄІВ та ЄБРР часто включають екологічні гарантії, вимоги до корпоративного управління та показники ефективності, що відповідають правилам ЄС. Як результат, співпраця сприяє не лише негайним економічним результатам, але й довгостроковій інституційній зрілості, необхідній для сталого розвитку.

Сукупний вплив цих взаємодій суттєво вплинув на європейський фінансовий ландшафт. Банківські системи країн-членів ЄС стали більш стійкими, прозорими та гармонізованими з міжнародними стандартами. Покращилися системи нагляду, посилені механізми управління ризиками, а макропруденційна політика розширена. Міжнародна співпраця відіграла помітну роль у просуванні сталого фінансування, підтримці проектів відновлюваної енергетики та стимулюванні розвитку малих і середніх підприємств. У багатьох країнах наявність довгострокового інвестиційного капіталу дозволила здійснити процеси модернізації, які інакше були б неможливими. Таким чином, європейський досвід підкреслює вирішальний зв'язок між зовнішньою допомогою, внутрішніми інституційними реформами та сталим економічним розвитком.

Цей набір досвіду особливо актуальний для України, банківська система та фінансовий сектор якої зараз переживають глибоку реструктуризацію. Виклики, що стоять перед Україною, є значно складнішими через триваючу війну, значні перебої в економічній діяльності та необхідність швидкої реконструкції. Однак європейські приклади демонструють, що навіть за серйозних стресів міжнародна фінансова співпраця може служити основою для відновлення та довгострокової модернізації. Стратегічна орієнтація України на Європейський Союз та її зобов'язання щодо впровадження реформ створюють

сприятливі умови для використання механізмів та інструментів, які довели свою ефективність у ЄС. Досвід країни з МВФ вже відображає важливість макроекономічної стабілізації та інституційних реформ. Програми, що підтримуються МВФ в Україні, зосереджені на зміцненні монетарної політики, покращенні фіскального управління, посиленні нагляду за банківським сектором та підтримці антикорупційних ініціатив. Накопичений досвід свідчить про те, що співпраця з МВФ є важливим компонентом макроекономічної стабілізаційної системи України.

Водночас, післявоєнна відбудова України вимагатиме значних інвестицій, порівнянних з масштабними програмами розвитку, що фінансуються ЄІВ та ЄБРР у країнах ЄС. Ці установи мають мандат, досвід та фінансові можливості для підтримки великих інфраструктурних проектів, модернізації енергетики, відновлення навколишнього середовища та розвитку приватного сектору. Досвід Польщі та країн Балтії свідчить про те, що довгострокова співпраця з ЄІВ та ЄБРР може значно покращити здатність країни модернізувати свої фінансові ринки, покращувати інвестиційні умови та інтегруватися в європейське економічне середовище. Крім того, участь європейських фінансових організацій може надати важливі гарантії приватним інвесторам, зменшуючи сприйняття ризику та стимулюючи приплив капіталу.

Європейська модель співпраці також демонструє, що зовнішня фінансова підтримка досягає найбільшого ефекту, коли супроводжується інституційними реформами. Зобов'язання України щодо судової реформи, боротьби з корупцією, фінансової прозорості та модернізації державного сектору відіграватимуть вирішальну роль у визначенні ефективності міжнародної взаємодії. Випадки ЄС ілюструють, що реформи у сфері фіскального управління, банківського нагляду та регуляторного узгодження є центральними компонентами успішної співпраці. Впровадження таких реформ підвищує довіру до країни, зменшує фінансову вразливість та прискорює інтеграцію у світові фінансові ринки.

Загалом, міжнародний досвід держав ЄС підкреслює трансформаційний потенціал скоординованої співпраці з фінансовими організаціями. Ця взаємодія виходить далеко за рамки надання ліквідності чи фінансування; вона фундаментально змінює національні інституційні рамки, підтримує сталий розвиток та зміцнює фінансову стійкість. Європейські приклади забезпечують цінну аналітичну основу для розуміння того, як подібні механізми можуть підтримувати реконструкцію та модернізацію України. Інтегруючи уроки, отримані зі співпраці ЄС з міжнародними фінансовими організаціями, Україна може створити стабільну основу для довгострокового зростання, підвищити потенціал своєї фінансової системи та зміцнити свою стратегічну орієнтацію на європейське економічне співтовариство. Комплексний характер європейського досвіду підтверджує, що міжнародна фінансова співпраця відіграє вирішальну роль у формуванні сучасної економіки та пропонує план майбутнього розвитку України у повоєнний період.

3.2 Основні напрями підвищення ефективності української банківської системи

Ефективність банківської системи відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності розвитку національної економіки. Банківська система має безпосередній вплив на розподіл фінансових ресурсів, формування сприятливих умови для активізації інвестиційної діяльності та підтримує функціонування грошово-кредитних механізмів. Тому підвищення його ефективності є головною передумовою для покращення фінансової стабільності країни, залучення нових інвестицій, у тому числі іноземних, та запорука сталому економічному зростанню. Підвищення інституційної ефективності та покращення адаптивності фінансових установ до змін є надзвичайно важливим. Вивчення ключових факторів, що формують ефективність банківської системи, є необхідним для розуміння її поточної діяльності та сталого розвитку.

Для забезпечення стабільності фінансової системи України Національний банк України (НБУ) використовує широкий спектр регуляторних інструментів. Перший крок центрального банку включає проведення комплексного аналізу та оперативне інформування громадськості та учасників ринку про виявлені потенційні ризики. Коли ці заходи виявляються недостатніми, регулятор може впроваджувати макропруденційні інструменти, включаючи вимоги щодо рівня капіталу та ліквідності банків, а також інші інструменти, спрямовані на усунення вразливостей у певних сегментах фінансового ринку. У своїй діяльності Національний банк України дотримується рекомендацій Європейської ради з системних ризиків (ESRB), яка у 2013 році наголосила на важливості чіткого та публічного визначення цілей та інструментів макропруденційної політики уповноваженими органами. Більшість європейських країн вже прийняли цю рекомендацію, опублікувавши відповідні стратегії. Національний банк також окреслив власні цілі та інструменти забезпечення фінансової стабільності у своїй стратегії. Крім того, НБУ регулярно повідомляє про майбутні регуляторні зміни через свій офіційний вебсайт, платформи соціальних мереж та під час зустрічей з представниками ЗМІ, учасниками ринку та галузевими експертами [74].

Національний банк регулярно оцінює потенційні загрози фінансовому сектору та національній економіці в цілому за допомогою постійного вдосконалення своїх інструментів політики. Національний банк координує свою діяльність з іншими регуляторними органами у ключових сферах, таких як запобігання кризам та обмеження їх поширення, сприяння розвитку фінансової системи для підвищення її стійкості до криз та подолання наслідків існуючих кризових ситуацій. НБУ став першою державною установою, яка розробила оновлену інституційну Стратегію, яка враховує наслідки повномасштабної війни для функціонування фінансової системи України. Основним завданням цього документа є забезпечення фінансової стабільності та сприяння економічному відновленню країни. Згідно з новою стратегією, Національний банк зберігає свою спроможність виконувати свій мандат за

будь-яких обставин, координуючи зусилля ключових учасників фінансової галузі економіки для підтримки стійкості, зміцнення економічного потенціалу України та забезпечення фінансової доступності для громадян.

Враховуючи високий рівень невизначеності та нестабільності, Стратегія передбачає гнучкість у плануванні та діях, що дозволяє центральному банку оперативно та ефективно реагувати на зміну факторів впливу. Відповідно, після дворічного періоду реалізації Стратегія Національного банку до 2025 року була перетворена на безстрокову стратегію, що надає центральному банку можливість розширювати горизонти прогнозування та проактивно готувати альтернативні сценарії реагування з урахуванням зовнішніх факторів.

Комплексна робота над новою Стратегією розпочалася на початку 2023 року та до 2025 року НБУ вдалося вдосконалити стратегічне бачення, місію та корпоративні цінності, спрямовуючи свою діяльність на прискорення перемоги. Команда також розробила довгостроковий план, який слугуватиме дороговказом для НБУ, його партнерів та фінансового ринку. Стратегія НБУ під назвою «Фінансова фортеця України» влучно відображає необхідність побудови невразливої фінансової системи, здатної протистояти усім зовнішнім викликам.

Національний банк координує свою діяльність з іншими регуляторними органами у ключових сферах, таких як запобігання кризам та обмеження їх поширення, сприяння розвитку фінансової системи для підвищення її стійкості до криз та подолання наслідків існуючих кризових ситуацій. НБУ став першою державною установою, яка розробила оновлену інституційну Стратегію, яка враховує наслідки повномасштабної війни для функціонування фінансової системи України. Основним завданням цього документа є забезпечення фінансової стабільності та сприяння економічному відновленню країни. Згідно з новою стратегією, Національний банк зберігає свою спроможність виконувати свій мандат за будь-яких обставин, координуючи зусилля ключових учасників фінансової галузі економіки для підтримки стійкості, зміцнення економічного потенціалу України та забезпечення фінансової доступності для громадян.

Враховуючи високий рівень невизначеності та нестабільності, Стратегія передбачає гнучкість у плануванні та діях, що дозволяє центральному банку оперативно та ефективно реагувати на зміну факторів впливу. Відповідно, після дворічного періоду реалізації Стратегія Національного банку до 2025 року була перетворена на безстрокову стратегію, що надає центральному банку можливість розширювати горизонти прогнозування та проактивно готувати альтернативні сценарії реагування з урахуванням зовнішніх факторів.

Комплексна робота над новою Стратегією розпочалася на початку 2023 року та до 2025 року НБУ вдалося вдосконалити стратегічне бачення, місію та корпоративні цінності, спрямовуючи свою діяльність на прискорення перемоги. Команда також розробила довгостроковий план, який слугуватиме дороговказом для НБУ, його партнерів та фінансового ринку. Стратегія НБУ під назвою «Фінансова фортеця України» влучно відображає необхідність побудови невразливої фінансової системи, здатної протистояти усім зовнішнім викликам.

Стратегія також інтегрує критичні національні цілі, викладені в Меморандумі з Міжнародним валютним фондом, включаючи відновлення стійкості боргу, підтримку ліквідності, скорочення дефіциту фінансування та створення умов для участі приватного сектору у післявоєнній відбудові. У Меморандумі також визначено ключові структурні реформи, спрямовані на економічне зростання та європейську інтеграцію, заходи монетарної та валютної політики, а також плани відновлення та довгострокового розвитку фінансової системи як рушійної сили економічного оновлення. Ці цілі були включені до оновленої Стратегії НБУ.

Нова Стратегія демонструє проактивну позицію Національного банку, який не лише реагує на поточні ризики, але й чітко формулює бачення власного розвитку та траєкторії країни, беручи на себе відповідальність за якісні трансформації у фінансовому та банківському секторах. Тим самим він закладає основу для відновлення економіки України та знижує рівень невизначеності на шляху до Перемоги. Реалізація Стратегії відбуватиметься за

п'ятьма стратегічними цілями, що охоплюють ключові функції Національного банку – забезпечення цінової та фінансової стабільності та підтримка країни на шляху до Перемоги. Ці цілі детально викладені у 24 стратегічних ініціативах, які спрямовуватимуть зусилля центрального банку в найближчі роки (рис. 3.1).

Стратегічні пріоритети НБУ відображають виклики, що виникають у двох основних сферах:

– протидія російській агресії — «фокус на стійкості», що включає короткострокові заходи, спрямовані на стабілізацію та запобігання подальшому погіршенню;

– відбудова країни — «фокус на відновленні», що охоплює середньострокові ініціативи, спрямовані на запуск реформ, що стануть основою реконструкції та майбутнього економічного зростання.

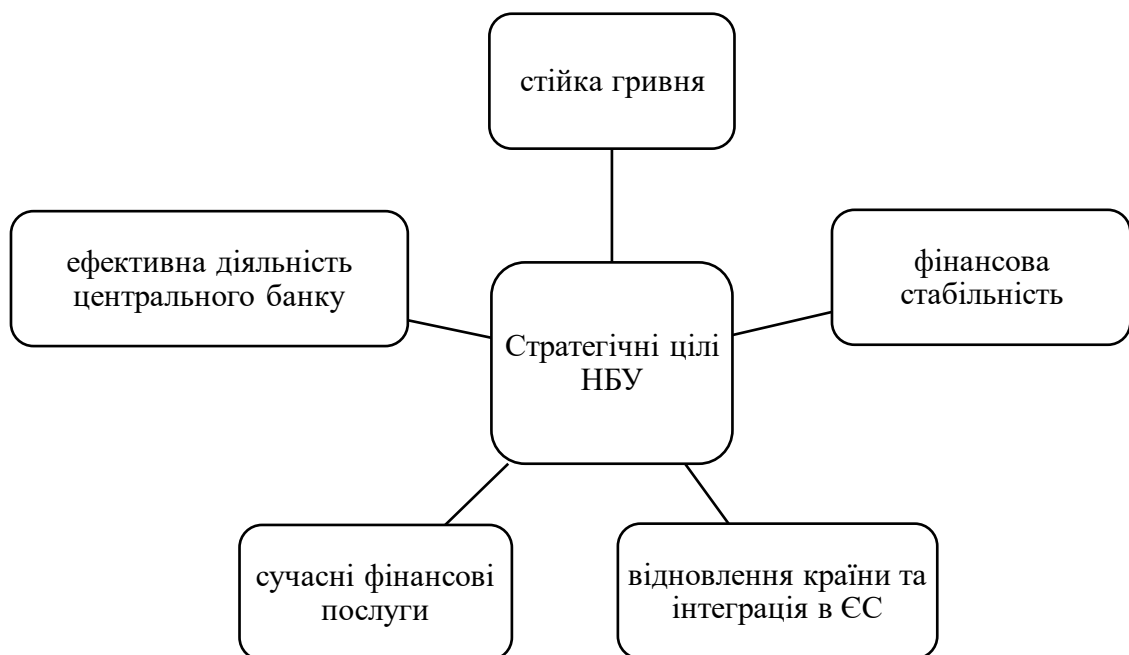

Рисунок 3.1 – Стратегічні цілі Національного банку України для забезпечення фінансової стабільності

Створено автором на основі джерела [61].

Перша ціль, «Стойка гривня», передбачає досягнення стабільності цін та обмінного курсу шляхом розробки стратегії повернення до таргетування

інфляції, лібералізації валюти та переходу до гнучкого обмінного курсу, поряд з поступовим скасуванням обмежень щодо іноземної валюти та переорієнтацією монетарної політики на інфляцію.

Друга ціль, «Фінансова стабільність», спрямована на забезпечення стійкості фінансової системи до зовнішніх потрясінь, її здатності виконувати основні функції та її здатності протистояти кризовим явищам шляхом збалансованого регулювання та нагляду; підтримки надійної банківської системи; підготовки страхового ринку до сприяння відновленню; підвищення прозорості та технологічного прогресу на небанківських фінансових та платіжних ринках; та підтримки стабільності та надійності інфраструктури фінансового ринку.

Третя ціль, «Фінансова система підтримує національне відновлення», спрямована на сприяння економічному відновленню та поверненню до сталого зростання шляхом стимулювання розвитку відповідальних та зрілих кредитних та страхових ринків, покращення інфраструктури ринку капіталу та підвищення фінансової грамотності серед домогосподарств та підприємців.

Четверта ціль, «Сучасні фінансові послуги», передбачає безперебійне функціонування фінансової системи навіть в умовах воєнного часу та відключень електроенергії, посилення кібербезпеки, підвищення ефективності обігу готівки, просування цифровізації фінансових послуг, впровадження нових технологій, розширення безготівкових платежів, забезпечення надійного регулювання віртуальних активів та цифрових грошей НБУ для захисту монетарного суверенітету, а також інтеграцію цифрових фінансових послуг у національну цифрову екосистему.

П'ята ціль, «Ефективний центральний банк», спрямована на забезпечення стійкості, ефективності та безперебійної роботи самого Національного банку, що є вирішальною передумовою для досягнення попередніх цілей. Це включає зміцнення комунікацій НБУ, розвиток інституційних відносин із зацікавленими сторонами, сприяння міжнародній співпраці та обміну знаннями, підтримку європейської інтеграції фінансового сектору, підвищення операційної

ефективності, стимулювання цифрової трансформації НБУ та просування розвитку людського капіталу як його основного активу. Таким чином, хоча перші чотири цілі орієнтовані на зовнішні потреби фінансової екосистеми, п'ята ціль — «Ефективний центральний банк» — зосереджена на внутрішній трансформації для покращення реалізації Місії та Бачення НБУ.

У процесі реалізації Стратегії Національного банку України виникає низка системних ризиків, здатних суттєво ускладнити досягнення стратегічних цілей регулятора. Ключовим джерелом невизначеності залишається повномасштабна війна, яка формує значний тиск на макроекономічне середовище, підриває стійкість фінансової системи та створює додаткові виклики для виконання визначеної Візії та Місії НБУ. В умовах воєнно-політичної нестабільності, а також з огляду на стрімкі технологічні й соціальні трансформації у світі, регулятор повинен завчасно ідентифікувати потенційні загрози та забезпечити здатність оперативно реагувати на них.

Серед ключових ризиків є:

- ймовірність тривалого характеру військових дій, їх можлива ескалація на нові території або навіть поширення за межі України;
- ризик зниження рівня довіри з боку міжнародних партнерів до українських державних інституцій, що може призвести до уповільнення темпів надходження військової, технічної та економічної допомоги;
- додатковий тиск на фінансову систему створює виснаження національної економіки, зокрема руйнування критично важливої інфраструктури, збільшення дефіциту державного бюджету та погіршення показників платіжного балансу, що ускладнює забезпечення макроекономічної стабільності;
- пошкодження або знищення об'єктів енергетичної інфраструктури, що стає причиною дефіциту електроенергії, ускладнювати функціонування систем зв'язку, транспортної логістики та діяльність фінансових установ;

- процес реінтеграції тимчасово окупованих територій потенційно матиме тривалий і складний характер, що вимагатиме значних ресурсів і може впливати на темпи економічного відновлення;

- наявність ризику уповільнення структурних реформ, що здатне обмежити ефективність трансформаційних процесів у фінансовому секторі та зменшити результативність імплементації стратегічних ініціатив НБУ;

- зростання загроз у кіберпросторі, посилюється небезпека ескалації російсько-українського кіберпротистояння, що створює додаткові виклики для безпеки платіжної інфраструктури та інформаційних систем;

- урядові рішення або ініціативи, які потенційно можуть суперечити монетарним завданням НБУ і ускладнювати досягнення визначених макроекономічних орієнтирів;

- довіра населення до регулятора та фінансових установ: її зниження може негативно позначитися на стабільності фінансового сектору;

- нестача кваліфікованих кадрів, спричинена мобілізаційними процесами, міграцією населення, відтоком спеціалістів та іншими соціально-економічними чинниками [61].

Ефективність реалізації Стратегії значною мірою залежать від здатності регулятора адаптувати свої інструменти, підвищувати координацію з іншими органами державної влади та міжнародними партнерами, а також забезпечувати належну комунікацію з громадськістю. Зокрема, важливою умовою результативності стратегічних заходів є підтримка процесів структурної перебудови економіки, які мають слугувати фундаментом для зміцнення її стійкості та підвищення здатності до відновлення в умовах тривалої воєнної загрози.

Особливого значення набуває цифрова трансформація фінансової системи, яка не лише підвищує її ефективність, але й відіграє ключову роль у підвищенні стійкості до зовнішніх атак та спроб дестабілізації. Посилення кіберзахисту, модернізація платіжної інфраструктури та розвиток цифрових фінансових сервісів створюють додаткові можливості для забезпечення

безперервної роботи фінансової системи навіть в умовах енергетичних чи логістичних обмежень. У цьому контексті НБУ приділяє особливу увагу впровадженню технологічних інновацій, що відповідають найкращим європейським практикам і сприяють поглибленню інтеграції України до фінансового простору ЄС.

Водночас важливим чинником стійкості системи залишається розвиток людського капіталу як всередині Національного банку, так і у фінансовому секторі загалом. Утримання висококваліфікованих кадрів, підвищення їхньої професійної компетентності та забезпечення безперервного навчання є ключовими передумовами для успішного впровадження реформ та адаптації до нових викликів. Недостатність кадрових ресурсів може обмежити ефективність регуляторних ініціатив, уповільнити трансформаційні процеси та ускладнити управління ризиками, що потребує системного підходу до кадрової політики та стимулювання професійного розвитку працівників.

Таким чином, реалізація Стратегії НБУ у воєнний та післявоєнний період передбачає комплексний підхід, що поєднує макроекономічну стабілізацію, інституційний розвиток та технологічне оновлення. Зусилля регулятора спрямовані на формування стійкої, сучасної та інтегрованої у світову систему фінансової архітектури, здатної ефективно підтримувати економічне відновлення та забезпечувати розвиток країни у довгостроковій перспективі.

Отже, місія банківської системи України та стратегічні орієнтири Національного банку набувають особливої ваги в умовах тривалих воєнних викликів та структурної перебудови економіки. НБУ виступає ключовим інститутом, відповідальним не лише за збереження фінансової стабільності, але й за формування стратегічних передумов для післявоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору. Нова Стратегія регулятора демонструє проактивний підхід, заснований на довгостроковому баченні, гнучкості та системному реагуванні на ризики, що зумовлені війною та глобальними трансформаціями. Забезпечення цінової та фінансової стабільності, розвиток сучасних фінансових послуг, підтримка реформ і

підвищення стійкості фінансової інфраструктури становлять основу стратегічних цілей, реалізація яких напряму пов'язана з економічною безпекою держави. Розуміння ризиків, їх своєчасна ідентифікація та мінімізація формують здатність НБУ ефективно виконувати власну місію навіть в умовах екстремальної невизначеності. З огляду на це, Стратегія НБУ постає не лише інституційним документом, а й важливим інструментом зміцнення фінансової системи та забезпечення стійкого розвитку України у післявоєнний період.

3.3 Модель підвищення ефективності регулювання інвестиційної діяльності

Ефективне використання фінансових ресурсів є ключовою передумовою стабільного функціонування та розвитку будь-якої країни, особливо в умовах високої економічної та політичної нестабільності. У період високого рівня конкуренції, динамічності ринкових процесів, стрімкого розвитку технологій та відповідно значного зростання ролі інновацій у кожній галузі економіки країни стало надзвичайно важливим питання формування дієвих механізмів управління фінансовими ресурсами. За результатами дослідження було визначено, що за період з 2022 року значно збільшились фінансові потоки в економіку України, у вигляді інвестицій та кредитування, стратегічним завданням країни є підтримка сталого рівня та зростання залучення додаткових фінансових ресурсів.

Ефективне регулювання інвестиційною діяльністю позитивно впливає на розширення економічного потенціалу держави, створення нових робочих місць, нарощення конкурентних переваг та інноваційної спроможності. Аналіз отриманих показників показує, що Україна відновлює свою економічну активність та визначає пріоритети подальшого розвитку. Саме визначення пріоритетів економічного розвитку дозволяє визначити галузі, які потребують найбільшої уваги та знайти нові можливості для подальшого розвитку держави. Уряд виділив декілька основних галузей, які стануть рушійними у післявоєнній відбудові України. До їх складу входять: військово-промисловий комплекс

(ВПК); металургія, гірничя промисловість і машинобудування; сільське господарство та харчова промисловість та ІТ-галузь [75].

Харчова промисловість забезпечує продовольчу безпеку країни, має значний потенціал та стимулює розвиток інших галузей економіки. Значною перевагою є сприятливі природньо-кліматичні умови. Завдяки цих факторів Україна є значним експортером сільськогосподарської продукції та готових продуктів харчування. Саме тому є надзвичайно доцільним акцентувати увагу на розвитку харчової промисловості та залучення нових фінансових ресурсів у дану галузь економіки.

На рисунку 3.2 подано дані Світового банку, які зображають структуру фінансових ресурсів, необхідних для післявоєнного відновлення України.

Рисунок 3.2 Структура фінансових інструментів для повоєнної відбудови, млрд дол. США станом на 01.01.2024

Складено автором на основі джерела [77].

На основі аналізу даних видно, що найбільша частка фінансових ресурсів необхідна для відновлення житлового сектору, на який необхідно 17%

загальних ресурсів (82,62 млрд дол. США), що зумовлено масштабними руйнуваннями цивільної інфраструктури та потребою у забезпеченні населення житлом.

Важливою складовою є транспортна інфраструктура, що охоплює 15% (72,9 млрд дол. США), оскільки відновлення логістичних шляхів є критичним для економічної активності та забезпечення гуманітарних потреб. Торгівля та промисловість становлять 14% (68,04 млрд дол. США), що відображає потребу у перезапуску виробничих потужностей і стабілізації внутрішнього ринку.

Помітною є частка необхідності залучення додаткового фінансування, спрямована на сільське господарство — 12% (58,32 млрд дол. США), що підкреслює роль аграрного сектору як одного з пріоритетних галузей економіки України. Енергетичний сектор потребує 10% ресурсів (48,6 млрд дол. США), що пов'язано з руйнуванням енергетичної інфраструктури та необхідністю модернізації енергосистеми. На сферу соціального захисту припадає 9% (43,73 млрд дол. США), що зумовлено потребою у підтримці населення, яке постраждало внаслідок воєнних дій.

Вищеперераховані чинники мають негативний вплив на економічний розвиток держави, знижують інвестиційну привабливість та обмежують активність інвестиційної діяльності.

Рисунок 3.3 відображає ключові напрями, за якими здійснюється регулювання інвестиційної сфери.

Напрями державного регулювання інвестиційної діяльності				
Правове регулювання	Економічне регулювання	Інституційне регулювання	Адміністративне регулювання	Міжнародний досвід

Рисунок 3.3 Основні напрями державного регулювання

Джерело [17].

Правове регулювання передбачає формування та удосконалення нормативно-правової бази, що визначає умови та правила функціонування інвесторів. Економічне регулювання охоплює використання економічних інструментів, зокрема податкових стимулів, субсидій та державних інвестицій. Інституційне регулювання пов'язане зі створенням і розвитком інституцій, які підтримують інвестиційні процеси, таких як банківські установи, інвестиційні фонди та спеціалізовані агенції зі сприяння інвестиціям. Адміністративне регулювання включає організаційні та управлінські заходи, спрямовані на забезпечення результативного функціонування інвестиційної системи, зокрема контроль і моніторинг реалізації інвестиційних проєктів.

Для покращення співробітництва з МВФ Україні необхідно своєчасно виконувати свої зобов'язання для того щоб забезпечити стале надходження фінансових ресурсів в економіку країни. Загалом програма має двоетапну структуру. Перший етап передбачає закріплення макроекономічної стабільності України, з основним акцентом на контролі фіскальної ситуації, а також на підтримці стабільності цін і обмінного курсу протягом першого року її реалізації. Другий етап програми спрямований на впровадження структурних реформ з метою забезпечення середньострокового економічного зростання, підтримки післявоєнної відбудови України та сприяння інтеграції країни до Європейського Союзу.

Для досягнення цих цілей МВФ визначив структурні орієнтири, які Україна повинна виконати на першому етапі. У відповідь Кабінет Міністрів України розробив Стратегію національних доходів на 2024–2030 роки, яка передбачає удосконалення процедур податкового та митного адміністрування, реформування податкової та митної політики, забезпечення фіскальних потреб у середньостроковій перспективі з урахуванням пропозицій бізнесу, а також реалізацію рекомендацій міжнародних експертів, зокрема МВФ та Світового банку.

Набір структурних орієнтирів співпраці України з МВФ зосереджений на

монетарній політиці та розвитку банківського сектору. Фонд вимагає від Національного банку України затвердити стратегію переходу до більш гнучкого обмінного курсу, пом'якшення валютного контролю, посилення управління та нагляду за банками. Крім того, МВФ акцентує на реформуванні енергетичного сектору, зокрема передачі часток транзиту газу до Міністерства енергетики.

На рисунку 3.4 зображено модель підвищення інвестиційної діяльності, де визначено мету, основні цілі, чинники та напрямки необхідні для активізації надходження додаткового фінансування в економіку України.

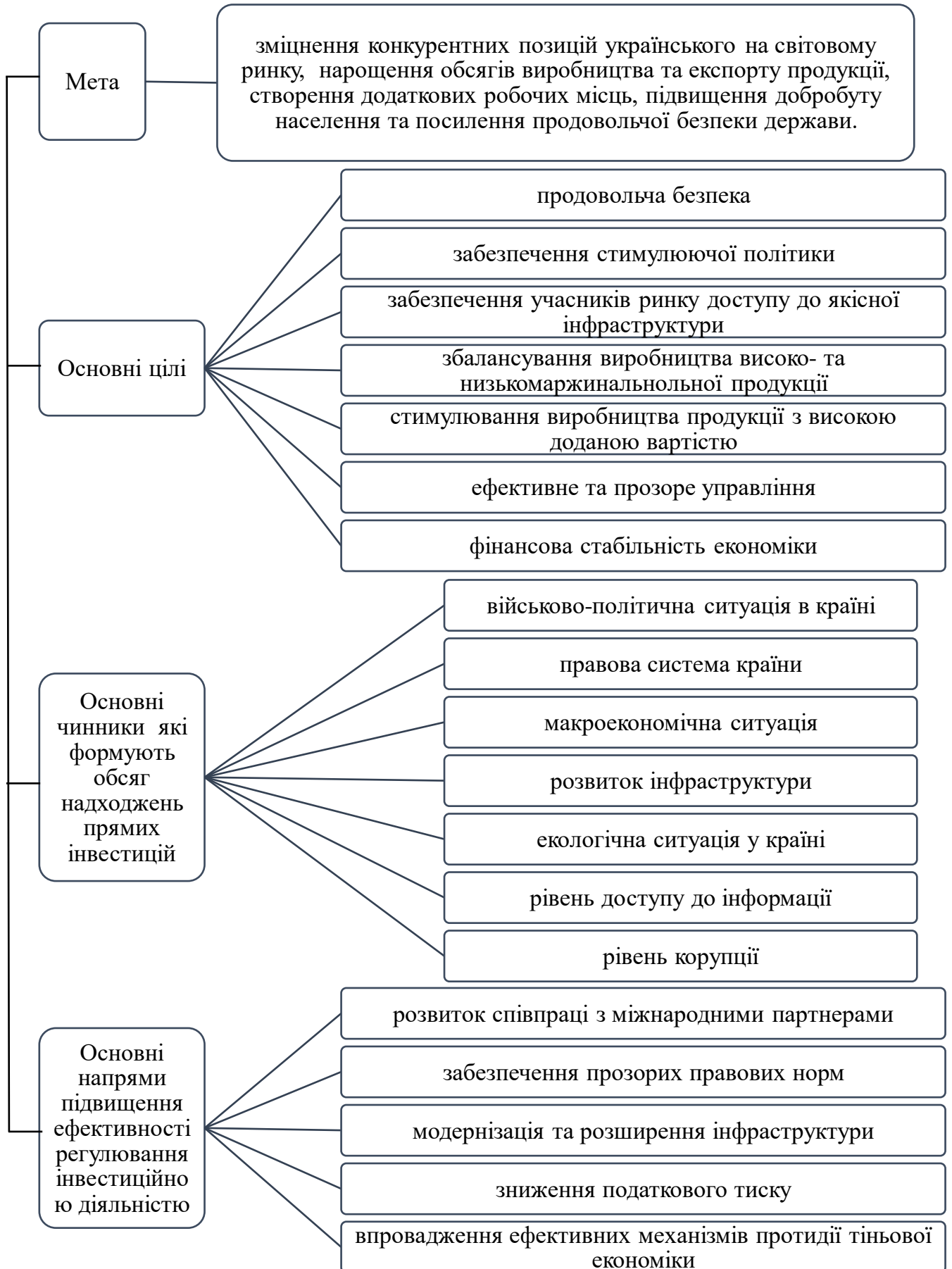

Рисунок 3.4 Модель ефективного регулювання міжнародною інвестиційною діяльністю

Впровадження Стратегії планується у три етапи:

- зміна філософії податкових і митних органів, що передбачає обмеження їх втручання у діяльність бізнесу шляхом консолідації даних та переходу на роботу з обзособленою інформацією;
- відновлення довіри громадян, яка є критичною для успіху нових податкових ініціатив;
- впровадження заходів податкової та митної політики, спрямованих на підвищення ефективності адміністрування та стимулювання економічної активності [79].

Водночас недоліком програми 2023 року співпраці України з МВФ є відсутність пропозицій щодо призупинення або скасування попередніх зобов'язань України за старими програмами. Внаслідок цього впродовж найближчих чотирьох років країна виплатить Фонду майже стільки ж, скільки отримає від нього.

Попри всі переваги інтеграції України у фінансові механізми світового рівня, існують і серйозні виклики, які можуть стати перешкодою на шляху до успішної адаптації та використання міжнародної фінансової допомоги. Один із найголовніших викликів полягає в необхідності проведення глибоких економічних реформ, які охоплюють низку сфер, таких як фіскальна політика, фінансова стабільність, приватизація, дерегуляція та реформування державних підприємств. Тільки за умови реальних змін у цих галузях Україна може побудувати стійку економіку, здатну ефективно взаємодіяти з міжнародними фінансовими організаціями.

Крім того, боротьба з корупцією залишається однією з найбільших проблем для України, оскільки саме корупційні схеми часто заважають ефективному використанню фінансових ресурсів і знижують довіру як з боку міжнародних партнерів. Це вимагає радикальних змін у правовій системі та створення надійних механізмів контролю за використанням державних коштів, особливо в сфері реформ і реалізації інфраструктурних проєктів, які фінансуються міжнародними інвесторами. Таблиця 3.1 підсумовує перспективи

інтеграції України у фінансові механізми світового рівня.

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами є визначальним чинником стабільності та розвитку економіки України, особливо в умовах післявоєнної відбудови та високої політичної та економічної нестабільності. Проведений аналіз показав, що за останні роки значно зросли обсяги фінансових потоків у країну, у тому числі інвестицій та кредитних ресурсів, що підкреслює стратегічну важливість підтримки сталого залучення фінансів для забезпечення економічного зростання. Розвиток пріоритетних галузей економіки, зокрема агропромислового комплексу, харчової промисловості, ІТ-сектору, енергетики та промисловості, а також активізація інвестиційної діяльності через комплексне регулювання дозволяє збільшувати конкурентні переваги, створювати нові робочі місця, впроваджувати інновації та підвищувати додану вартість продукції. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з МВФ, Світовим банком та ЄБРР, відіграє ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності, модернізації виробничих потужностей, відновленні інфраструктури та інтеграції країни у світові фінансові та торговельні механізми. Разом із цим, успіх інтеграції залежить від проведення глибоких економічних реформ, забезпечення прозорості та боротьби з корупцією, що створює умови для ефективного використання залучених фінансових ресурсів та зміцнення довіри внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Висновок 3 до розділу

Досвід держав ЄС демонструє значний трансформаційний ефект від скоординованої співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Така взаємодія виходить за межі простого надання фінансування чи ліквідності, оскільки сприяє модернізації національних інституцій, забезпеченню сталого розвитку та зміцненню фінансової стабільності. Європейські практики надають цінні аналітичні орієнтири, які можуть бути використані для підтримки

відновлення та модернізації української економіки. Використовуючи уроки співпраці ЄС з міжнародними фінансовими установами, Україна має можливість закласти міцну основу для довгострокового економічного зростання, підвищити ефективність фінансової системи та посилити свою інтеграцію в європейський економічний простір. Комплексний підхід європейського досвіду підтверджує, що міжнародна фінансова співпраця є ключовим чинником розвитку сучасної економіки та формує напрямки відбудови України в післявоєнний період.

Місія банківської системи України та стратегічні пріоритети Національного банку набувають особливої значущості в умовах тривалих воєнних викликів та структурних змін в економіці. НБУ виступає ключовим інститутом, відповідальним не лише за підтримку фінансової стабільності, а й за створення передумов для післявоєнного відновлення та інтеграції України до європейського економічного простору. Нова Стратегія регулятора відображає проактивний підхід, орієнтований на довгострокові перспективи, гнучкість та системне реагування на ризики, викликані війною та глобальними економічними трансформаціями.

Забезпечення цінової та фінансової стабільності, розвиток сучасних фінансових послуг, підтримка реформ та зміцнення стійкості фінансової інфраструктури становлять основні стратегічні цілі, реалізація яких безпосередньо впливає на економічну безпеку держави. Своєчасне виявлення ризиків, їх оцінка та мінімізація підвищують здатність НБУ ефективно виконувати свою місію навіть у умовах високої невизначеності. Таким чином, Стратегія Національного банку є не лише нормативним документом, а й ключовим інструментом зміцнення фінансової системи та забезпечення стабільного розвитку України в післявоєнний період.

Ефективне використання фінансових ресурсів є основою стабільності та розвитку економіки України, особливо в умовах післявоєнної відбудови та нестабільної макроекономічної ситуації. Дослідження показало, що з 2022 року обсяги інвестицій та кредитних потоків значно зросли, що підкреслює

необхідність підтримки сталого фінансування пріоритетних секторів економіки. Особлива увага повинна приділятися розвитку агропромислового комплексу, харчової промисловості, IT-сектору, енергетики та промисловості, оскільки саме ці галузі здатні забезпечити нарощування економічного потенціалу, створення робочих місць, впровадження інновацій та підвищення конкурентоспроможності української продукції на світових ринках. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими як МВФ, Світовий банк та ЄБРР, є ключовим чинником забезпечення макроекономічної стабільності, модернізації виробничих потужностей та відновлення інфраструктури. Ефективна інтеграція у міжнародні фінансові механізми потребує проведення структурних реформ, підвищення прозорості, боротьби з корупцією та впровадження сучасних фінансових інструментів. Таким чином, комплексне управління фінансовими ресурсами, цільове спрямування інвестицій у стратегічні галузі та активна співпраця з міжнародними партнерами створюють умови для сталого економічного зростання України, відновлення економічної активності та підвищення її позицій на світовому ринку.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного аналізу було визначено, що міжнародні та європейські фінансові організації відіграють ключову роль у підтримці глобальної економічної стабільності та підтримці сталого розвитку. Їхня діяльність зосереджена на координації фінансової та економічної політики, сприянні міжнародній торгівлі та інвестиціям, а також запобіганні або пом'якшенні глобальних фінансових криз. Такі інституції, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Міжнародна фінансова корпорація, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський центральний банк та Європейський інвестиційний банк, формують багаторівневу структуру міжнародного фінансового співробітництва. Для України взаємодія з цими інституціями має стратегічне значення, оскільки сприяє макроекономічній стабілізації, впровадженню структурних реформ, залученню інвестиційних ресурсів та інтеграції у світове економічне середовище. Співпраця з міжнародними фінансовими інституціями також забезпечує важливу основу для розвитку національної інфраструктури, модернізації фінансового сектору та вдосконалення управління державними фінансами.

Фінансова система України являє собою багаторівневу структуру, яка об'єднує сукупність інституцій, механізмів та інструментів, що забезпечують функціонування національної економіки. Її стабільність залежить від ефективності банківського сектору, який виконує посередницьку роль між економічними агентами, трансформуючи заощадження в інвестиційні ресурси. Національний банк України, Міністерство фінансів та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відіграють центральну роль у регулюванні фінансової системи. Їхня скоординована взаємодія забезпечує узгодженість фінансової політики держави, стійкість банківської системи та її здатність адаптуватися до зовнішніх викликів. Для оцінки ефективності фінансової системи використовується низка аналітичних показників, зокрема ліквідність, капіталізація, прибутковість, коефіцієнти ризику та співвідношення кредитів до

депозитів. Аналіз цих показників дозволяє оцінити рівень фінансової стабільності, ефективність кредитної політики, прибутковість банківського сектору та потенційні загрози його функціонуванню.

Правові основи, що регулюють фінансову систему України, слугують фундаментальною основою її стабільного розвитку та інтеграції у світове фінансове середовище. Конституція України визначає основні принципи організації фінансової системи, а окремі закони детально визначають механізми реалізації державної політики у бюджетній, податковій, валютній, кредитній та інвестиційній сферах. Особливо важливе місце займає законодавство про інвестиційну діяльність, яке спрямоване на створення сприятливого інвестиційного клімату, захист прав інвесторів та стимулювання економічного зростання. Участь України в міжнародно-правових рамках, багатосторонніх угодах та конвенціях щодо захисту інвестицій зміцнює її економічні позиції на світовій арені, підвищує прозорість її фінансової системи та створює умови для сталого розвитку національної економіки.

Багатогранна співпраця України з міжнародними фінансовими установами стала наріжним каменем її макроекономічної стійкості, інституційної модернізації та фіскальної стійкості, особливо в надзвичайних умовах управління воєнним часом. Тривала взаємодія з Міжнародним валютним фондом, яка пройшла кілька окремих фаз з 1992 року, забезпечила не лише суттєву фінансову підтримку, але й критично важливу технічну допомогу, яка зміцнила системи монетарної політики, покращила фіскальне управління та підтримала структурні реформи, спрямовані на покращення державного фінансового управління та регуляторної спроможності. Паралельна співпраця з Групою Світового банку призвела до масштабних інвестицій у ключові сектори, посилила інституційні можливості та сприяла національному відновленню за допомогою таких інструментів, як програма PEACE та цільові донорські трастові фонди. Накопичені дані свідчать про те, що міжнародна допомога відіграла вирішальну роль у стабілізації платіжного балансу України, зміцненні банківського сектору, розширенні доступу до пільгового

фінансування та створенні умов, необхідних для довгострокового економічного зростання та глибокої інтеграції в європейські та світові економічні системи. Отже, систематична оцінка цих партнерств є життєво важливою для формування узгодженої економічної політики, визначення пріоритетів зусиль з післявоєнної відбудови та забезпечення того, щоб траєкторія трансформації України залишалася узгодженою з принципами сталого розвитку, прозорості та європейської інтеграції.

Динаміка фінансових надходжень до України протягом 2020–2025 років ілюструє трансформацію фінансової архітектури країни під впливом масштабних внутрішніх та зовнішніх викликів. До повномасштабного вторгнення трансферти від міжнародних організацій та іноземних урядів відігравали важливу, хоча й не домінуючу, роль у підтримці фіскальної стабільності. Однак, починаючи з 2022 року, вони стали центральним стовпом фінансової стабілізації, дозволяючи державі компенсувати різке збільшення витрат на оборону та гуманітарну допомогу в період надзвичайного економічного тиску. Різке зростання міжнародної допомоги у 2022–2024 роках відображає безпрецедентну глобальну підтримку, що проявилася у масштабних кредитних програмах, грантах, макрофінансовій допомозі та цільових інвестиційних механізмах. Аналіз показує, що ця підтримка не лише забезпечила ресурси, необхідні для покриття дефіциту бюджету, але й забезпечила безперервне функціонування важливих державних установ та соціальних програм в умовах воєнного стану. У 2025 році міжнародне фінансування продовжує відігравати провідну роль, про що свідчить покриття понад половини додаткових потреб бюджету за рахунок зовнішніх надходжень.

Оцінка демонструє, що банківська система України, незважаючи на надзвичайний макроекономічний та геополітичний тиск, зберегла інституційну стійкість і продовжує служити життєво важливою опорою національної фінансової стабільності. Тенденції зростання активів, зміцнення позицій ліквідності, коригування нормативних актів та поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими установами підкреслюють адаптивність сектору та

його стратегічне значення для збереження макрофінансового балансу. Зовнішня фінансова підтримка, зокрема від МВФ, Групи Світового банку, ЄБРР, ЄІБ та Європейського Союзу, не лише пом'якшила економічні потрясіння, пов'язані з війною, але й прискорила структурні реформи, сприяючи більшій прозорості, покращенню практики управління ризиками та регуляторному зближенню зі світовими стандартами. Таким чином, банківський сектор функціонує як стабілізуючий механізм під час кризових умов, так і як фундаментальний рушій довгострокового економічного відновлення та інтеграції України у світову фінансову систему.

Досвід держав-членів ЄС демонструє суттєвий трансформаційний ефект скоординованої співпраці з міжнародними фінансовими організаціями. Така співпраця виходить за рамки простого надання фінансування чи ліквідності, оскільки вона сприяє інституційній модернізації, сталому розвитку та підвищенню фінансової стабільності. Європейська практика пропонує цінні аналітичні рекомендації, які можуть сприяти реконструкції та модернізації економіки України. Застосовуючи уроки, отримані під час взаємодії ЄС з міжнародними фінансовими установами, Україна може створити міцну основу для довгострокового економічного зростання, посилити ефективність своєї фінансової системи та сприяти своїй інтеграції в європейський економічний простір. Комплексний європейський підхід підтверджує, що міжнародна фінансова співпраця є ключовим фактором сучасного економічного розвитку та формує пріоритети України щодо післявоєнного відновлення.

Банківської системи України та стратегічні цілі Національного банку набули особливого значення на тлі тривалих воєнних викликів та структурних трансформацій в економіці. НБУ функціонує як центральна установа, відповідальна не лише за підтримку фінансової стабільності, але й за створення передумов для післявоєнного відновлення та інтеграції в європейську економічну систему. Його нова Стратегія відображає проактивний, перспективний підхід, заснований на гнучкості та систематичному реагуванні на ризики, що виникають внаслідок війни та глобальних економічних зрушень.

Забезпечення цінової та фінансової стабільності, розвиток сучасних фінансових послуг, підтримка реформ та зміцнення стійкості фінансової інфраструктури є ключовими стратегічними цілями, які безпосередньо впливають на економічну безпеку країни. Своєчасне виявлення, оцінка та пом'якшення ризиків підвищують здатність НБУ ефективно діяти в умовах високої невизначеності, що робить Стратегію не лише нормативним документом, а й вирішальним інструментом для зміцнення фінансової системи та забезпечення стабільного розвитку у повоєнний період.

Ефективне використання фінансових ресурсів є фундаментальною передумовою економічної стабільності та розвитку України, особливо в контексті повоєнної відбудови та нестабільного макроекономічного середовища. Аналіз показує, що з 2022 року обсяги інвестицій та кредитні потоки значно зросли, що підкреслює необхідність підтримки сталого фінансування пріоритетних секторів економіки. Особливу увагу слід приділити розвитку агропромислового сектору, харчової промисловості, ІТ, енергетики та виробництва, оскільки ці галузі здатні розширювати економічний потенціал, створювати робочі місця, сприяти інноваціям та підвищувати глобальну конкурентоспроможність української продукції. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими як МВФ, Світовий банк та ЄБРР, залишається важливою для забезпечення макроекономічної стабільності, модернізації виробничих потужностей та відновлення інфраструктури. Ефективна інтеграція в міжнародні фінансові механізми вимагає структурних реформ, підвищення прозорості, антикорупційних заходів та впровадження сучасних фінансових інструментів. Тому комплексне управління фінансовими ресурсами, цілеспрямоване інвестування у стратегічні сектори та активна взаємодія з міжнародними партнерами створюють необхідні умови для сталого економічного зростання, поживлення економічної діяльності та зміцнення позицій України на світовому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1)Мокий А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. Міжнародні організації. Класифікація міжнародних організацій. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

2)Україна у міжнародних організаціях. URL: https://vue.gov.ua/Україна_у_міжнародних_організаціях (дата звернення: 16.10.2025).

3)Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 240 с.

4) Германович М. Міжнародний валютний фонд та світовий банк: роль і значення. URL: [https://www.lnup.edu.ua/attachments/article/7259/\(%D0%9B%D0%9D%D0%A3%D0%9F\)%20%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%97%D0%A1%D0%9D%D0%9A%202024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf#page=39](https://www.lnup.edu.ua/attachments/article/7259/(%D0%9B%D0%9D%D0%A3%D0%9F)%20%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%97%D0%A1%D0%9D%D0%9A%202024%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf#page=39)

5)Articles of agreement of the international monetary fund. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/pdf/aa.pdf>

6)International Monetary Fund. I. Title. II. Series: Princeton University. International Finance Section. Essays in international finance; no. 135. HG136.P7 no. 135 [HG3881] 332'.042s [332.1'52] 79-25545

7) Офіційний сайт МВФ. URL: <https://www.imf.org>

8) Закон України “Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” від 03.06.1992 р.

9)Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhнародni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhнародnimi-finansovimi-instituciyami>

- 10) Кульбіда, М. В. "Роль Світового банку у сучасній світовій економіці." *Інтелект XXI 3* (2019): 16-22.
- 11) М.А.Дудченко, М.Ю.Рубцова. Міжнародний банк реконструкції і розвитку. *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол. Л. В. Губерський (голова) та ін. Київ.: Знання України, 2004 Т.2 812с.*
- 12) Міжнародна асоціація розвитку. *Митна енциклопедія: у 2 т. / І.Г.Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький: ПП Мельник А. А., 2013 536 с.*
- 13) Міжнародна фінансова корпорація. *Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с.*
- 14) ECB mission. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/escb/ecb-mission/html/index.en.html>
- 15) Дір, Ігор Юрійович. "Спеціальні інституції Європейського союзу." (2024).
- 16) What we do. European Bank for Reconstruction and Development. URL: <https://www.ebrd.com/home.html>.
- 17) Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
- 18) Руцишин, Н. М., et al. "Сучасний стан банківської системи України та перспективи її розвитку." *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки* 75 (2024): 27-36.
- 19) Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2025/>.
- 20) Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/banks-incomes-2023-11>.
- 21) БАГАТИЙ, ВА. "ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ." *Вісник Кримінологічної асоціації України* 34.1 (2025): 403-415.

22)Руденко Ю. Ю. Фінансова система України: структура та сутність. Бізнес-інформ. 2024. Т. 4, № 555. С. 178–186. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-178-186>

23)Герасимович, Анатолій Михайлович. "Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку." Вісник КЕФ КНЕУ ім. В. Гетьмана 1 (2011): 17-26.

24)Методи визначення достатності банківського капіталу - Бібліотека VukLib.net. Головна - Бібліотека VukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/30238/>

25)Кобилецький В. Р., Коефіцієнт рентабельності активів (Коефіцієнт рентабельності пасивів) / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/337-pokaznik-rentabelnosti-aktiviv-pokaznik-rentabelnosti-pasiviv>

26)Кобилецький В. Р., Коефіцієнт рентабельності власного капіталу / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://analizua.com/slovník-ekonomichnikh-terminiv/338-pokaznik-rentabelnosti-vlasnogo-kapitalu>

27)Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

28)Крутько, М. А. "Фінансова система України: законодавче регулювання та правова характеристика." ВЧЕНІ ЗАПИСКИ (2022)

29)Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-ІХ : станом на 23 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

30)Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 4 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

31)Закон України «Про міжнародні договори України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 50, ст.540

32)Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/international/financial-institutions>

33)Про захист іноземних інвестицій на Україні : Закон України від 10.09.1991 р. № 1540а-ХІІ : станом на 5 жовтня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12#Text> .

34)Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ : станом на 10 жовтня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

35)Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР : станом на 17 серпня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр#Text>.

36)Про іноземні інвестиції : Закон України від 13.03.1992 р. № 2198-ХІІ : станом на 25 лютого 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-12#Text>.

37)Про внесення змін до Закону України "Про інвестиційну діяльність" : Закон України від 22.12.2011 р. № 4218-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4218-17#Text>.

38)Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України від 15.03.2001 р. № 2299-ІІІ : станом на 1 січня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2299-14#Text>.

39)Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами : Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 18.05.1965 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text .

40)Мруць, Марія Іванівна. "Державне регулювання інвестиційної діяльності." (2024).

41) Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій : Закон України від 03.06.1992 р. № 2402-ХІІ : станом на 24 черв. 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>

42)Мінфін: 30 років співпраці з МВФ. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-30-roki-v-spiivpratsi-z-mvf>

43) Міжнародний валютний фонд. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.

44) Економічна правда. Україна хоче отримати від МВФ ще 16 мільярдів доларів. Чи буде нова програма?. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/31/696522/>

45) Гуткевич С.О., Гайдучкий А.П. Інвестиції: підручник; за заг. Ред. Проф. С. О. Гуткевич. К.: ДКС Центр, 2022. 320 с.

46) Трекер економіки України під час війни - Центр економічної стратегії. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>.

47) Манцуров Ігор, et al. Оцінювання стану та перспектив співробітництва України з МВФ. Журнал європейської економіки, 2022, 21.2: 135-155.

48) Савастєєва О. М. Фінансові взаємини України і Міжнародного валютного фонду в умовах війни. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління, 2022, 21.2 (51): 149-160.

49) Звіти технічних місій МВФ. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/imf_technical_mission_reports-386.

50) International Monetary Fund. Ukraine: Technical Assistance Report-Medium-Term Budget Framework and Fiscal Risk Statement. IMF Staff Country Reports. 2017.

51) International Monetary Fund. Ukraine: Technical Assistance Report-Fiscal Decentralization and Legal Framework for Fiscal Risk Management and Medium-term Budgeting. IMF Staff Country Reports. 2017.

52) International Monetary Fund. Ukraine: Technical Assistance Report-Distributed Profit Tax; Voluntary Disclosure of Assets; and BEPs Implementation. IMF Staff Country Reports. 2019.

53) International Monetary Fund. Ukraine: Technical Assistance Report-Enhancing the Medium-Term Budget Framework and Preparing Expenditure Baseline. IMF Staff Country Reports. 2019.

54)Міністерство Фінансів України. 30 років співпраці зі Світовим банком. URL:https://mof.gov.ua/uk/news/30_rokiv_spiivpratsi_zi_svitovim_bankom-3587.

55)World Bank Group. Фінансова підтримка, мобілізована для України. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>

56)Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/СБРР_01_09_2025.pdf.

57)Мінфін. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2019/>.

58)Макроекономічні показники. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>.

59)Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>

60)Основні показники банківської системи України станом на 01.08.2025 рік. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/104/bankivskinovyny/30289-osnovni-pokaznyky-bankivskoi-systemy-ukrainy-stanom-na-01082025-rik>.

61)Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>.

62)Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk>.

63)КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ / В. Корнєєв та ін. Financial and credit activity problems of theory and practice. 2024. Т. 6, № 59. С. 11–23. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.59.2024.4533>

64)Основні показники банківської системи України станом на 01.08.2025 рік. Асоціація українських банків. URL: <https://aub.org.ua/104/bankivskinovyny/30289-osnovni-pokaznyky-bankivskoi-systemy-ukrainy-stanom-na-01082025-rik>.

65)Лактіонова О. А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування»/ О. А. Лактіонова. Донецький національний університет імені Василя Стуса Вінниця. 2019. 256 с.

66)Ананьєва, Є. А., Яковенко, О. В. Особливості інвестиційної діяльності в національному господарстві Польщі. Світ наукових досліджень. Випуск 26: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернетконференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 24-25 січня 2024 р.)/за 74 ред.: О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФОП Шпак ВБ 2024. 343 с. Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової, 2024, 20.

67)Гуткевич С.О., Гайдучий А.П. Інвестиції: підручник; за заг. Ред. Проф. С. О. Гуткевич. К.:ДКС Центр, 2022. 320 с.

68)Осьмак, Д. І.; Кушал І. М. Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної діяльності підприємств. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2023, 4 (280): 36-40.

69)Макаренко, Валерія Андріївна. "Оцінювання впливу економічних криз на трансформацію інноваційного розвитку країн ЄС." (2025).

70)Dynamic presence and high performance of Greek organisations and businesses in Horizon Europe programme for research and innovation URL: <https://www.ekt.gr/el/node/29284>

71) Research in Poland. National Centre for Research and Development. URL: <https://researchinpoland.org/funding-organisations-and-programmes/nationalcentre-for-research-and-development/>

72)Kalanta, Marius. "Middle-income trap and the Baltic states: Common challenges, different strategies." Politologija 2 (110) (2023): 8-47.

73)Редзюк Є. В. Співпраця з МВФ: вплив на економічне зростання країн світу і України. Економіка України. 2019. № 5 (690), трав. С. 57–67.

74)Danik, Natalia, and Oleksandr Maksyutenko. "Огляд Стратегії НБУ щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи." International Science Journal of Management, Economics & Finance 4.3 (2025): 44-51.

75)Уряд робить ставку на розвиток чотирьох пріоритетних галузей, які стануть локомотивом для відновлення української економіки. Міністерство економіки України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-robyt-stavku-na->

rozvytok-chotyrokh-priorytetnykh-haluzei-iaki-stanut-lokomotyvom-dlia-vidnovlennia-ukrainskoi-ekonomiky-iuliia-svyrydenko.

76) Міністерство аграрної політики продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/>

77) Світовий Банк. Офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/>

78) Стащук О., Деркач О., Лозовик В. Інвестиційний клімат України та напрями його покращення. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2023. № 1(33), С. 52–60

79) Стратегія національних доходів на 2024–2030 роки. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf>.

80) Методичні рекомендації до виконання випускної кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» денної та заочної форм навчання [Електронний ресурс] / уклад. Гуткевич С.О. К.: НУХТ, 2022. 48с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Перелік міжнародних організацій, учасником яких є Україна

Тип	Перелік організацій із датою приєднання України
Загальнополітичні	<p>Організація Об'єднаних Націй (1945); Організація з безпеки і співробітництва в Європі (1992); Рада Європи (1995); Центральноєвропейська ініціатива (1996); Організація за демократію та економічний розвиток — ГУАМ (2006)</p>
Безпекові та правоохоронні	<p>Постійна палата третейського суду (1962); Міжнародна організація кримінальної поліції — Інтерпол (1992); Український науково-технологічний центр (1994); Міжнародний трибунал з морського права (1999); Підготовча Комісія Організації Договору про всеосяжну заборону ядерних випробувань (2000); Гаазька конференція з міжнародного приватного права (2003); Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (2004, спостерігач)</p>
Економічні, фінансові та промислові	<p>Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (1985); Міжнародний валютний фонд (1992); Міжнародний банк реконструкції та розвитку (1992); Всесвітня митна організація (1992); Європейський банк реконструкції та розвитку (1992); Міжнародна фінансова корпорація (1993); Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (1994); Міжнародна рада по зерну (1998); Конференція Енергетичної хартії (1998); Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю (1998); Чорноморський банк торгівлі та розвитку (1997); Організація Чорноморського економічного співробітництва (1999); Європейська організація вищих органів фінансового контролю (1999); Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (2003); Міжнародна асоціація розвитку (2004); Внутрішньо-європейська організація податкових адміністрацій (2006); Світова організація торгівлі (2008); Енергетичне співтовариство (2011)</p>

Гуманітарні організації	<p>Всесвітня організація охорони здоров'я (1948, членство поновлено 1992); Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (195); Міжнародна організація праці (1954); Міжнародна гуманітарна комісія із встановлення фактів (1990); Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (1994); Міжнародна організація цивільної оборони (1998., спостерігач); Організація із заборони хімічної зброї (1998); Організація з рибальства в північно-західній частині Атлантичного океану (1999); Міжнародна організація з міграції (2001); Міжнародний центр вивчення питань збереження та відновлення культурних цінностей (2016)</p>
Екологічні організації	<p>Міжнародна морська організація (1994); Європейська та середземноморська організація захисту рослин (1994); Комісія Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (1994); Комісія по збереженню морських живих ресурсів Антарктики (1994); Міжнародний союз з охорони нових сортів рослин (1995); Міжнародна комісія по захисту ріки Дунай Конвенції про співробітництво по охороні та сталому використанню ріки Дунай (2003); Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (2018)</p>
Метеорологічні	<p>Всесвітня метеорологічна організація (1948); Євразійське співробітництво національних метеорологічних установ (1992); Європейська асоціація національних метеорологічних установ (1998, організація-)</p>
Організації транспорту і зв'язку	<p>Всесвітній поштовий союз (1947); Міжнародний союз електрозв'язку (1947); Дунайська комісія (1949); Міжнародна організація мобільного супутникового зв'язку (1979); Міжнародна організація цивільної авіації (1992); Організація співдружності залізниць (1992); Європейська організація супутникового зв'язку (Євтелсат; 1993); Світова асоціація автомобільних магістралей (1995, асоційований член); Міжнародний транспортний форум (1996); Міжнародна організація космічного зв'язку (Інтерсупутник; 1997); Європейська конференція цивільної авіації (1999); Європейська організація з безпеки аеронавігації (Євроконтроль; 2004); Міжурядова організація міжнародних залізничних перевезень (2004)</p>
Інші міжнародні організації	<p>Міжнародне агентство з атомної енергії (1957); Міжнародне бюро виставок (1960); Всесвітня організація інтелектуальної власності (1970); Міжнародна організація стандартизації (1993); Міжнародна електротехнічна комісія (1993); Міжнародна рада військового спорту (1993); Всесвітня туристична організація (1997); Міжнародний орган з морського дна (1999); Міжнародна асоціація з контролю за якістю насіння (2000); Генеральна конференція з мір та ваги (2002, асоційований член); Міжнародна організація франкофонії (2006, спостерігач); Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма (2006); Європейська організація ядерних досліджень (2016, асоційований член); Міжнародна організація законодавчої метрології (2021)</p>

Джерело [2].

ЗАКОН УКРАЇНИ**Про вступ України до Міжнародного валютного фонду,
Міжнародного банку реконструкції та розвитку,
Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної
асоціації розвитку та Багатостороннього
агентства по гарантіях інвестицій**

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 33, ст.474)

Стаття 1. Згідно з цим Законом Кабінету Міністрів України надаються повноваження вирішувати всі питання, що стосуються вступу України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій (надалі - "Фонд", "Банк", "Корпорація", "Асоціація", "Агентство") шляхом приєднання до їх угод, Конвенції про створення Агентства (995_268) з поправками та прийняття строків і умов, визначених у резолюціях відповідних Рад Директорів про членство України у зазначених організаціях.

Кабінет Міністрів України набуває повноважень щодо прийняття Третьої поправки до Угоди Фонду.

Стаття 2. Прем'єр-міністру України або іншій уповноваженій ним особі передаються повноваження щодо підписання оригіналів угод Фонду, Банку, Корпорації, Асоціації та Конвенції про створення Агентства, а також щодо підписання і передачі на зберігання документів, що засвідчують вступ України до зазначених організацій, та інших документів, необхідних для досягнення цієї мети.

Стаття 3. Після прийняття України до Фонду на Кабінет Міністрів України покладається виконання усіх зобов'язань щодо участі її в Департаменті Спеціальних прав запозичення Фонду і вчинення всіх дій, необхідних для виконання Україною цих зобов'язань.

Підписання та депонування до Фонду будь-якого документа, потрібного для участі України у Департаменті Спеціальних прав запозичення Фонду, здійснюється Міністром фінансів України або іншою особою, уповноваженою Кабінетом Міністрів України.

Стаття 4. Кабінет Міністрів України набуває повноважень від імені України щодо сплати або внесення іншим чином платежів до Фонду, Банку, Корпорації, Асоціації та Агентства відповідно до їх угод і Конвенції про створення Агентства, а також щодо сплати

Україною платежів, необхідних для участі України у Департаменті Спеціальних прав запозичення Фонду.

Національний банк України уповноважується випускати в обіг цінні папери, необхідні для участі України у Фонді, Банку, Корпорації, Асоціації та Агентстві відповідно до їх угод та Конвенції про створення Агентства.

Стаття 5. На Міністерство фінансів України як фінансового агента відповідно до статті 5 розділу I Угоди Фонду та статті 3 розділу II Угоди Банку покладається здійснення всіх фінансових операцій відповідно до статей угод Фонду і Банку, а також забезпечення зв'язку відповідно до статті 4 розділу X Угоди Корпорації, статті 6 розділу X Угоди Асоціації і статті 38 Конвенції про створення Агентства.

Стаття 6. Кабінет Міністрів України має право одержувати кошти на будь-яку суму, що повинна бути сплачена або переведена до України під час здійснення операцій відповідно до всіх без винятку статей угод Фонду або Банку.

Стаття 7. Національний банк України виступає як банк-депозитарій будь-яких сум Фонду, Банку, Корпорації, Асоціації та Агентства на території України.

Стаття 8. Угоди Фонду, Банку, Корпорації, Асоціації та Конвенція про створення Агентства з відповідними поправками набирають чинності на території України у повному обсязі.

Стаття 9. Міністерство фінансів України або Національний банк України в разі необхідності відповідно до цього Закону видають інструкції, необхідні для виконання зобов'язань України згідно з угодами та Конвенцією, зазначеними у статті 1 цього Закону.

Стаття 10. Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України

Л.КРАВЧУК

м. Київ, 3 червня 1992 року

№ 2402-ХІІ

Додаток В

Загальна інформація про членство України в Міжнародному валютному фонді (станом на 31 грудня 2022 року)

Дата вступу	3 вересня 1992 року
К-ть домовленостей від початку членства	14
Непогашені позики	9 041,44 млн СПЗ
Спеціальні права запозичення	3 314,96 млн
Квота	2 011,8 млн СПЗ

Складено автором на основі джерела [7].

Додаток Г

Перелік проектів, які були профінансовані ЄБРР в період з 2020 року по 2025 рік.

Назва проекту	Дата підписання	Сума, млн євро
"Проект розвитку АТ "Укрпошта": Логістична мережа та Сільське відділення"	16.11.2020	63
"Подовження третьої лінії метрополітену у м. Харкові"	13.03.2020	160
"Розвиток транс'європейської транспортної мережі (Україна-дорожні коридори)"	12.11.2021	450
"Проект екстреного відновлення мережі електропередачі"	13.12.2022	300
"Надзвичайна підтримка української залізниці"	09.06.2023	200
"Проект спеціальної капітальної підтримки НЕК "Укренерго"	15.12.2023	150
Підтримка критично-необхідної розподіленої генерації	06.12.2024	80
Аварійне відновлення гідроелектростанцій	17.02.2024	200
«Оновлення парку електровозів АТ «Укрзалізниця»	18.12.2024	300
Проект фінансування екстрених закупівель газу НАК «Нафтогаз України» (III)»	25.04.2025	270

Складено автором на основі джерела [56].